

Nr 140.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till hospitalsbyggnader; given Stockholms slott den 20 februari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprins:n-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 februari 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, HANSÉN, RUNDQVIST.

Departementschefen, statsrådet Larsson anför:

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 56, har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition i ämnet, som kunde bli riksdagen förelagd, dels till hospitalsbyggnader för budgetåret 1931/1932 beräkna ett extra reservationsanslag av 6,400,000 kronor, dels ock beräkna, att av nämnda belopp 1,300,000 kronor skulle utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Jag anhåller att nu få återkomma till denna fråga.

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 122 häft. (Nr 140.) 328 31 1

Inledning.

1928 års
riksdag.

I *propositionen nr 165* till 1928 års riksdag framlades en *plan för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården*, enligt vilken plan den rådande bristen på vårdplatser å de statliga sinnessjukanstalterna skulle fyllas medelst genomförande av ett i planen ingående byggnadsprogram. Att en prövning av detta spörsmål i hela dess vidd då ansågs icke längre böra undanskjutas, berodde bland annat därpå, att ett osedvanligt stort antal förslag angående omfattande nybyggnader eller om- och tillbyggnader av sinnessjuk- och sinnesslöanstalter vid denna tidpunkt var beroende på Kungl. Maj:ts prövning, samt att vissa frågor, som avsågo omändring av ledigblivna kasernetablissemang, av andra skäl, framför allt hänsyn till vederbörande städer, omedelbart borde företagas till avgörande. Det ansågs då nödvändigt, att man vid bedömning av nämnda förslag och vid deras vägande mot varandra kunde se dem icke isolerade utan såsom led i en gemensam plan.

Föredragande departementschefen underströk emellertid, att han icke ville hava uttalat, att statsmakterna då skulle fatta avgörande ståndpunkt till någon detaljerad plan för åstadkommande av nya sinnessjukplatser, utan att avsikten endast vore, att statsmakterna skulle för sig klargöra det resultat, som de ansåge inom viss tid böra vinnas, och att alltså den då och i framtiden förestående prövningen av föreliggande byggnadsfrågor skulle ske under vederbörligt hänsynstagande därtill.

Den sålunda framlagda planen för fyllande av platsbristen å hospitalen, vilken i väsentliga delar överensstämde med ett av medicinalstyrelsen i skrivelse den 21 oktober 1927 framlagt förslag, grundade sig på ett antagande, att antalet sinnessjuka i behov av hospitalsvård i genomsnitt kunde beräknas motsvara tre på varje tusental av befolkningen och att alltså platsantalet borde, då planen genomförts, motsvara 3 pro mille av rikets folk-mängd. Med denna utgångspunkt och med beaktande jämväl av att de tre största städerna enligt särskilda avtal åtagit sig att själva sörja för sin sinnessjukvård hade medicinalstyrelsen beräknat, att antalet sinnessjukplatser vid utgången av den närmaste tioårsperioden, d. v. s. vid 1937 års slut, borde uppgå till 5,282 mera än det vid tiden för planens uppgörande hösten 1927 tillgängliga antalet. Detta antal hade uppskattats till 11,593, därvid emellertid hänsyn tagits dels till redan fattade beslut om platsökning å vissa befintliga hospital, dels å andra sidan till avgången på grund av föreslagen nedläggning av två äldre sinnessjukanstalter och dels slutligen därtill att det beräknades, att de platser å hospitalen, som disponerades för sinnesslöa, skulle bliva tillgängliga för sinnessjukvården. Av sistnämnda anledning ansågs det utgöra ett nödvändigt led i planens genomförande, att särskilda vårdplatser anskaffades för de sinnesslöa, som dithills vårdats på hospitalen.

Vid nyssnämnda uppskattning av platsbehovet hade medicinalstyrelsen tagit med i beräkningen den uppskattade folkökningen under den tidsperiod, inom vilken planen skulle genomföras. Föredragande departementschefen ansåg sig emellertid kunna räkna med att stegringen i platsbehovet till följd av folkökningen skulle uppvägas av vissa närmare angivna faktorer och att man alltså kunde kalkylera platsbehovet efter nuvarande befolknings-siffra. Med denna utgångspunkt och med beräkning av någon marginal uppskattade departementschefen det platsbehov för sinnessjuka, som borde fyllas, till omkring 4,800. Departementschefen betonade emellertid, att den närmare bestämningen av platsbehovet icke hade någon omedelbar praktisk betydelse. Ytterligare underströk departementschefen, att beräkningen byggde på att särskilda vårdplatser anskaffades åt sinnesslöa, så att dessa ej vidare komme att upptaga hospitalsplatser; men att i den föreliggande planen ingående förslag icke helt fyllde detta önskemål. Med sistberörda uttalande avsåg departementschefen det förhållandet, att i planen väl ingick förslag rörande omhändertagande av de s. k. *asociala imbecilla* (vuxna, vanartade sinnesslöa) men ej beträffande de *svårskötta, obildbara sinnesslöa*.

Det sålunda beräknade platsbehovet — något ökat på grund av föreslagen nedläggning av vissa dittills nyttjade vårdplatser — skulle enligt den framlagda planen fyllas genom *dels* omändring av ett antal på grund av 1925 års försvarsorganisation ledigblivna kasernetablissemang till anstalter för sinnessjuka och sinnesslöa, *dels* uppförande av vissa nya sinnessjukanstalter, *dels ock* utvidgning av en del befintliga hospital.

Planen jämte tillhörande approximativa kostnadsberäkningar tedde sig på följande sätt:

Anstalt	Platsantal		Kostnad kronor
	Sinnes- sjuka	Sinnes- slöa	
Utvidgning av Växjö hospital	460	—	2,760,000
Nytt hospital i Visby	200	—	2,200,000
Hospital vid Umeå	800	—	7,000,000
Upptagningspaviljong vid Umeåhospitalet	100	—	560,000
Omändring av Vänersborgs kaserner	572	286	2,525,000
Omändring av Jönköpings »	1,200	—	6,000,000
Nya paviljonger vid Hälsingborgs hospital	200	—	1,000,000
Nya platser vid äldre hospital	150	—	525,000
Övertagande av s. k. länsplatser vid äldre hospital	325	—	1,137,500
Psykiatrisk klinik i Lund	102	—	724,000
Kliniker i Stockholm och Uppsala	200	—	2,000,000
Omändring av Sala kaserner	—	380	1,264,000
Omändring av Örebro kaserner	—	360	1,354,000
Tillbyggnad av Piteå hospital	148	—	2,200,000
Hospital i Gävleborgs län	600	—	4,800,000
Större omändringsarbeten	—	—	3,500,000
Summa	5,057	1,026	39,549,500

Från antalet platser för sinnessjuka	5,057
avginge till indragning avsedda platser å	
Malmö asyl	124
Visby hospital	63
Vadstena hospital	66
	253

Härefter återstode nyanskaffning av platser för sinnessjuka 4,804

Sammanlagda antalet hospitalsplatser för sinnessjuka skulle efter förslaget genomförande komma att uppgå till omkring 16,500.

Såsom framgår av den återgivna uppställningen, ingick i planen ett belopp på 3.5 miljoner kronor för »större omändringsarbeten». Därmed avsågs att täcka sådana kostnader för större ombyggnader av eller tillbyggnader till äldre hospital, som enligt erfarenheten regelmässigt förekomme och vilka ej kunde bestridas av det dåvarande ordinarie anslaget till hospital och asylor. Det erforderliga beloppet hade uppskattats till i genomsnitt 350,000 kronor om året.

Vad angår *den tid, inom vilken denna plan skulle genomföras*, förklarade departementschefen sig anse det vara i och för sig önskvärt, att platsanskaffningen med hänsyn till den trängande beskaffenheten av det aktuella platsbehovet ävensom på grund av vissa med övergångsbestämmelserna till fattigvårdslagen sammanhängande omständigheter skedde så hastigt som möjligt. För ett snabbt tempo talade också vissa preliminärt avslutade avtal med de städer, varest kaserner skulle omändras till vårdanstalter. I sista hand avgörande för tiden för planens genomförande borde emellertid vara det uppskattade kostnadsbeloppet, vilket som nyss nämnts skulle uppgå till nära 40 miljoner kronor. Med hänsyn till samtliga å frågan inverkan omständigheter ansåg departementschefen, att man tills vidare borde eftersträva platsbehovets fyllande inom en tid av 10 år. Då det emellertid icke vore meningen, att statsmakterna skulle definitivt binda sig för en plan i ena eller andra hänseendet, saknade jämväl denna fråga omedelbar betydelse, i det att senare jämkningar givetvis borde kunna ske, därest förhållandena det påfordrade. — I och för sig vore det visserligen önskvärt, att utgifterna under den kommande byggnadsperioden kunde förbliva ungefär lika stora år från år. Emellertid skulle det av praktiska orsaker och på grund av att en stor del av arbetena komme att koncentreras till början av perioden icke låta sig göra att hålla anslagen vid jämna belopp. Visserligen skulle det anslag, som komme att begäras för budgetåret 1928/1929, ungefär motsvara en tiondel av summan av de beräknade kostnaderna, men för de därefter närmast följande budgetperioderna syntes det icke kunna undvikas, att anslagen komme att stiga över medeltalet, medan de under slutet av perioden skulle bliva lägre än detsamma.

I *riksdagens skrivelse* i frågan (nr 287 år 1928) uttalades, att det icke längre borde anstå med vidtagande av mera planmässiga åtgärder för fyllande av den starka bristen på platser för sinnessjuka å de statliga sinnessjukanstalterna, liksom ej heller med ordnande av frågan rörande vården av vuxna, vanartade sinnesslöa. Arbetet med ökande av antalet platser för nämnda

vårdbehövande borde sålunda energiskt fortsättas och därvid bedrivs efter en enhetlig plan. I fråga om tiden för planens genomförande yttrade riksdagen, att med hänsyn till det trängande behovet av ökat antal hospitalsplatser anskaffningen av dessa borde ske inom så kort tidsperiod, som omständigheterna medgäve, samt att därför, oaktat de stora kostnader som åsamkades statsverket för planens genomförande, tidsperioden syntes, så vitt då kunde bedömas, i enlighet med vad departementschefen förordad böra bestämmas till 10 år. Vad sedan angår grunddragen i det framlagda förslaget rörande sättet för platsanskaffningen anförde riksdagen, att riksdagen, såvitt då kunde bedömas, icke funnit anledning till erinran däremot. Riksdagen funne sig emellertid sakna anledning att närmare ingå på vad departementschefen yttrat i förevarande hänseende.

Det anslag, som för planens genomförande i enlighet med propositionens förslag beviljades för budgetåret 1928/1929, uppgick till 3,500,000 kronor. Detta belopp var enligt propositionen avsett att användas på följande sätt, nämligen *dels* till fortsättning av den av 1927 års riksdag beslutade utvidgningen av Piteå hospital och asyl m. m., *dels* för påbörjande av omändring av det av Västmanlands trängkår tidigare disponerade kasernetablissemnet i Sala till en anstalt för manliga asociala imbecilla och av det av Svea trängkår tidigare disponerade kasernetablissemnet i Örebro till en anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, *dels* för omändring av Västgöta regementes kasernetablissemnet i Vänersborg till en för sinnessjuka och sinnesslöa avsedd anstalt, *dels* ock slutligen till påbörjande av ett hospital i Västerbottens län.

Riksdagen biföll med obetydliga jämkningar förslagen rörande anstalter i Sala, Örebro och Vänersborg. Däremot avslog riksdagen förslaget angående hospital i Västerbotten och begärde ny utredning i vissa hänseenden av frågan därom. Som skäl för att riksdagen det oaktat beviljade hela det begärda anslaget återopade riksdagen önskvärdheten av att den av riksdagen godtagna tioåriga byggnadsplanen måtte kunna förverkligas genom utförandet under den närmaste tiden av andra i planen ingående arbeten.

Genom beslut den 22 juni 1928 fördelade Kungl. Maj:t det anvisade anslagsbeloppet å 3.5 miljoner kronor på de skilda ändamålen. Denna fördelning skedde på följande sätt, nämligen

	Kronor.
till fortsättande av utvidgning av Piteå hospital	1,200,000
» omändring av Västmanlands trängkårs kasernetablissemnet i Sala	600,000
» omändring av Svea trängkårs kasernetablissemnet i Örebro	400,000
» omändring av Västgöta regementes kasernetablissemnet i Vänersborg	1,275,000

Av anslagsbeloppets återstod, 25,000 kronor, anvisades 10,000 kronor för underhåll av byggnader vid kasernetablissemneten i Sala, Örebro och Vä-

nersborg; det därefter resterande beloppet reserverades till Kungl. Maj:ts disposition.

1929 års
riksdag.

Genom proposition nr 220 till 1929 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till fortsatta åtgärder för den godkända hospitalsbyggnadsplanens genomförande. För sådant ändamål begärdes för budgetåret 1929/1930 ett anslag av 4.1 miljoner kronor. Med detta anslag avsågs framför allt dels att fortsätta och slutföra utvidgningen av Piteå hospital och asyl och omändringen av kasernetablissemnetet i Vänersborg, dels att fortsätta de påbörjade byggnadsföretagen i Sala och Örebro, dels ock att påbörja två nya sinnessjukanstalter, den ena belägen i Umeå socken och avsedd för 918 vårdplatser och den andra förlagd till det av Jönköpings regemente tidigare disponerade kasernetablissemnetet i Jönköping och avsedd för 1,220 vårdplatser. Slutligen avsågs att med anslaget utföra vissa omändringsarbeten inom Uppsala hospital och asyl och Vänersborgs hospital vid Restad.

Riksdagen biföll förevarande proposition i alla delar (riksdagens skrivelse nr 288).

Genom beslut den 20 juni 1929 fördelade Kungl. Maj:t sedermera det anvisade anslagsbeloppet å 4.1 miljoner kronor på följande sätt, nämligen

till fortsättande av utvidgning av Piteå hospital.....	kronor 1,000,000
till fortsättande av omändringen av Västmanlands trängkårs kasernetablissemnet i Sala.....	» 550,000
till fortsättande av omändringen av Svea trängkårs kasernetablissemnet i Örebro.....	» 650,000
till fortsättande av omändringen av Västgöta regementes kasernetablissemnet i Vänersborg.....	» 1,387,000
till uppförande av sinnessjukanstalt i Umeå socken.....	» 200,000
till omändring av Jönköpings regementes kasernetablissemnet i Jönköping.....	» 160,000
till utvidgning av bagerilokalerna vid Vänersborgs hospital och asyl vid Restad.....	» 50,000
till anordnande av w. c.-anläggning inom vissa byggnader vid Uppsala hospital och asyl.....	» 60,000

Av anslagsbeloppets återstod, 43,000 kronor, anvisades 16,000 kronor för underhåll av byggnader i Sala, Örebro, Vänersborg och Jönköping. Resten reserverades till Kungl. Maj:ts disposition.

1930 års
riksdag.

I propositionen nr 150 till 1930 års riksdag angående anslag till hospitalsbyggnader föreslogos *vissa ändringar i 1928 års plan för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården*. Såsom framgår av jämförelse med en vid propositionen fogad översikt över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. under budgetåren 1928/1929—1937/1938 skulle 1928 års plan efter de föreslagna ändringarna te sig på följande sätt:

Anstalt	Platsantal		Kostnad kronor
	Sinnes- sjuka	Sinnes- slöa	
Utvidgning av Växjö hospital	480	—	3,807,600
Nytt hospital i Visby	200	—	2,515,300
Hospital vid Umeå	918	—	7,650,000
Upptagningspaviljong vid Umeåhospitalet			
Omändring av Vänersborgs kaserner	587	283	2,662,000
Omändring av Jönköpings »	1,220	—	6,750,000
Nya paviljonger vid Hälsingborgs hospital	200	—	1,000,000
Nya platser vid äldre hospital	150	—	525,000
Övertagande av s. k. länsplatser vid äldre hospital	303	—	1,060,500
Psykiatrisk klinik i Lund	102	—	724,100
Kliniker i Stockholm och Uppsala	200	—	2,000,000
Omändring av Sala kaserner	—	370	1,367,000
Omändring av Örebro kaserner	—	350	1,409,000
Tillbyggnad av Piteå hospital	170	—	2,200,000
Hospital i Gävleborgs län	518	—	4,144,000
Omändring av Vaxholms kasern (eller motsvarig- het)	—	305	2,025,650
Omändring av Lunds kaserner	—	612	4,200,000
Större omändringsarbeten:			
Vänersborgs hospital	—	—	50,000
Uppsala hospitals w. c.-anläggning	—	—	234,500
» » köks reparation	—	—	116,300
Vadstena hospitals vattenledning m. m.	—	—	1,458,350
Första klass paviljonger vid Lunds hospital	—	—	209,000
Övriga	—	—	2,100,000
	Summa 5,048	1,920	48,208,300

Platsantalet för sinnessjuka har alltså i förhållande till motsvarande platsantal enligt 1928 års ursprungliga plan minskats med 9 platser. Å andra sidan må dock framhållas, att enligt förslag, som i sistnämnda proposition framlades för förra årets riksdag, minskningen av platser å Vadstenaanstalten — tidigare beräknad till 66 — skulle begränsas till 36.

Den betydelsefullaste ändringen av 1928 års plan utgjordes emellertid av, att planen utökades med två byggnadsföretag, avseende det ena omändring av Vaxholms kasern (eller motsvarighet) och det andra omändring av det i Lund belägna, påbörjade kasernetablissemnetet. Dessa byggnadsföretag avsågo uppförandet av anstalter för *svårskötta, obildbara sinnesslöa*. Omhändertagandet av dylika sinnesslöa ansågs i propositionen böra ankomma på staten, och inredandet av anstalter för dem borde ingå som ett led i hospitalsbyggnadsplanen. Uppförandet av Lundaanstalten skulle emellertid enligt nämnda kostnadsöversikt icke taga sin början förrän under budgetåret 1933/1934 och uppförandet av anstalt å Vaxön eller motsvarighet här till först under budgetåret 1935/1936.

De ändamål, för vilka anslag begärdes i 1930 års proposition, voro huvudsakligen dels fortsättande och avslutande av byggnadsarbetena beträffande anstalterna i Sala och Örebro samt av vissa ombyggnadsarbeten vid Uppsala hospital och asyl, dels fortsatta arbeten med omändringen av kasern-etablissemnet i Jönköping och med uppförandet av ett sinnessjukhus vid Umeå. dels ock slutligen påbörjande av ombyggnad av första klasspaviljongerna vid Lunds hospital och asyl, av vissa ombyggnads- och ändringsarbeten vid Vadstena hospital och asyl och av ny- och ombyggnadsarbeten vid Växjö hospital. Därutöver beräknades ett mindre belopp för bestridande av kostnader för underhåll av byggnader vid anstalterna i Sala, Örebro och Jönköping, för vilket ändamål byggnadsstyrelsen begärt 9,000 kronor, samt för vissa utredningar m. m. Sammanlagda anslaget ansågs i propositionen bära beräknas till 4,700,000 kronor.

Riksdagen godkände de anslagsförslag, som Kungl. Maj:t sålunda framlagt, och anvisade för innevarande budgetår det äskade beloppet. Därjämte fann emellertid riksdagen, som biträdde den i propositionen uttalade uppfattningen såväl i avseende å statens skyldighet att omhändertaga de svårskötta, obildbara sinnesslöa som beträffande de för dessa avsedda anstaltens inordnande under hospitalsbyggnadsplanen, att Lundaanstalten borde färdigställas snarast möjligt och att förberedelser härför borde vidtagas utan dröjsmål. Medlen för dessa förberedande arbetens igångsättande ansåg riksdagen kunna för innevarande budgetperiod begränsas till 100,000 kronor, vilket belopp syntes kunna utgå av reservationer å dittills för hospitalsbyggnader anvisade anslag.

Slutligen uttalade riksdagen i samband med att riksdagen godkände förslaget om medels anvisande för ombyggnad av första klass paviljongerna vid Lunds hospital och asyl önskvärldheten därav, att vid eventuellt uppkommande ytterligare krav å renoveringsarbeten vid sinnessjukhusen en plan framlades för riksdagen för belysande dels av omfattningen av sådana arbeten och dels av den ordning, i vilka arbetena borde ifrågakomma.

Mot de föreslagna ändringarna i 1928 års hospitalsbyggnadsplan gjordes icke någon erinran i riksdagsskrivelsen. Ej heller föranledde den vid propositionen fogade översikten, som innefattade ett förslag till hur planen i sitt utvidgade skick borde i sina huvuddrag fullföljas, någon annan anmärkning från riksdagens sida än den, som följer av beslutet rörande sinnesslöanstalten i Lund.

Genom beslut den 27 juni 1930 fördelade Kungl. Maj:t det anvisade anslagsbeloppet å 4.7 miljoner kronor på följande sätt, nämligen

till fortsättande av omändringen av Västmanlands trängkärs kasernetablissemnet i Sala	kronor	217,000
till fortsättande av omändringen av Svea trängkärs kasernetablissemnet i Örebro	»	359,000
till fortsatta arbeten med anordnande av w. c.-anläggning inom vissa byggnader vid Uppsala hospital och asyl.....	»	174,500

till fortsatta arbeten med utvidgning av köksbyggnaden vid Uppsala hospital och asyl	kronor	116,300
till fortsättande av uppförandet av ett sinnessjukhus i Umeå socken	»	1,200,000
till fortsättande av omändringen av Jönköpings regementets kasernetablissemment i Jönköping	»	2,100,000
till ombyggnad av första klasspaviljongerna vid Lunds hospital och asyl	»	100,000
till ny- och ombyggnadsarbeten vid Växjö hospital	»	200,000
till ombyggnads- och ändringsarbeten vid Vadstena hospital och asyl	»	200,000

Av anslagsbeloppets återstod, 33,200 kronor, anvisades 12,000 kronor för underhåll av byggnader i Sala, Örebro och Jönköping. Resten kvarstår tills vidare till Kungl. Maj:ts förfogande.

I samband med fördelningen av det för innevarande budgetår beviljade anslaget till hospitalsbyggnader vidtogs åtgärd för genomförande av riksdagens beslut angående sinnesslöanstalt i Lund. Kungl. Maj:t förordnade nämligen, att det belopp å högst 1,387,000 kronor, som genom brevet den 20 juni 1929 anvisats till fortsättande av omändringen av Västgöta regementets kasernetablissemment i Vänersborg att utgå av det för budgetåret 1929/1930 beviljade anslaget till hospitalsbyggnader, skulle minskas till högst 1,287,000 kronor, och att för verkställandet av vissa förberedande arbeten för omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemmentet i Lund till en anstalt för svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön ett belopp motsvarande den sålunda företagna minskningen eller alltså högst 100,000 kronor skulle utgå av befintliga reservationer å det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

Ytterligare anbefallde Kungl. Maj:t i samband med fördelningen av ifrågavarande medel medicinalstyrelsen att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med fullständig plan rörande de renoveringsarbeten av större betydelse, som ansåges böra under tiden till och med utgången av budgetåret 1937/1938 vidtagas vid statens sinnessjukhus. I planen skulle angivas ej mindre omfattningen av och den beräknade kostnaden för ifrågavarande arbeten än även den ordning, i vilken desamma ansåges böra komma till utförande.

I den vid 1930 års hospitalsbyggnadsproposition fogade kostnadsöversikten, som förut omnämnts, beräknades, att medel för budgetåret 1931/1932 skulle erfordras dels till fortsättande och avslutande av ändringsarbetena å sinnessjukanstalterna i Lund (*S:t Lars sjukhus i Lund*) och Vadstena (*Birgittas sjukhus i Vadstena*), dels ock till fortsatta arbeten med de nya anstalterna i Jönköping (*Ryhovs sjukhus i Jönköping*) och vid Umeå (*Umedalens sjukhus vid Umeå*) ävensom med omändringen av anstalten vid Växjö (*S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö*). Enligt översikten kunde det erforderliga anslaget för nämnda budgetår beräknas komma att uppgå till 5,990,000 kronor.

*Nu till
behandling
föreliggande
förslag.*

I årets statsverksproposition framhöll jag, att medel för nästkommande budgetår nu erfordrades för de arbeten, som nyss nämnts, ävensom till den av riksdagen beslutade sinnesslöanstalten i Lund. Jag anförde vidare följande.

För sinnesslöanstalten i Lund hade för nästa budgetperiod beräknats en summa av 1,300,000 kronor. Sammanlagda beloppet av de anslag, som för de nu angivna ändamålen av medicinalstyrelsen respektive byggnadsstyrelsen ansetts erforderliga för nästa budgetår, uppginge, däri inberäknat visst mindre belopp för underhåll av byggnader vid Jönköpingsanstalten, till i det närmaste 7,300,000 kronor. Därjämte hade medicinalstyrelsen ifrågasatt anslag för följande nya arbeten, nämligen vatten- och avloppsledning till bostadshus vid sinnessjukhuset vid Uppsala, reparation av köksbyggnad och värmeledning samt nytt ångpannehus vid sinnessjukhuset i Lund, nytt bostadshus för betjäning samt reparation av köket vid Restads sjukhus vid Vänersborg, nytt bostadshus för betjäning vid Kristinehamns sinnessjukhus samt ersättning åt Malmöhus läns landsting i anledning av övertagande av den landstinget tillhöriga, vid sinnessjukhuset i Lund anordnade upptagningsanstalten för sinnessjuka. Summan av de belopp, som för dessa nya ändamål begärdes för nästa budgetår, uppginge till 1,055,000 kronor. Sammanlagt skulle alltså enligt medicinalstyrelsens och byggnadsstyrelsens förslag behöva beviljas omkring 8,350,000 kronor.

Härefter förklarade jag, att det av allmänna budgethänsyn icke syntes bliva möjligt att för nästa budgetår bereda så stort anslag, som skulle erfordras, därest alla de berörda ändamålen nu skulle tillgodoses. En avsevärd beskäring bleve alltså erforderlig. Viss begränsning syntes också kunna företagas på grund därav, att, enligt vad jag inhämtat, reservationer kunde beräknas uppstå på för tidigare budgetår beviljade anslagsbelopp. Det belopp, som syntes böra begäras för nästa budgetår, syntes mig efter den förberedande prövning, som med tillgängligt material dittills kunnat företagas, ur angivna utgångspunkter tills vidare kunna beräknas till 6,400,000 kronor.

Ytterligare uttalade jag, att jag med hänsyn till det statsfinansiella läget ville ansluta mig till riksdagens uppfattning, att anslag till sinnesslöanstalten i Lund borde under vissa förhållanden beredas av medel, som fonderats av rusdrycksinkomster.

I skrivelse den 13 februari 1931 har *medicinalstyrelsen* nu förklarat, att styrelsen med hänsyn till vad i statsverkspropositionen uttalats angående nödvändigheten att begränsa anslagen till hospitalsbyggnader funnit sig icke för närvarande böra framlägga förslag till uppförande av nytt bostadshus för personal samt reparation av köket vid Restads sjukhus vid Vänersborg eller till uppförande av nytt bostadshus för personal vid Kristinehamns hospital (*Mariebergs sjukhus vid Kristinehamn*). Dessa arbeten vore nämligen icke så trängande nödvändiga, att de icke kunde anstå till ett följande år.

Med anledning av det av medicinalstyrelsen ifrågasatta anslaget till vatten- och avloppsledning till bostadshus vid sinnessjukhuset i Uppsala vill jag erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 25 juli 1930 bemyndigat medicinalstyrelsen att med visst biträde verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma

med utredning och förslag rörande omändrings- och utvidgningsarbeten vid nämnda sjukhus. Vidare torde jag på grund av samma anslagsäskande här få meddela, att medicinalstyrelsen i skrivelse den 3 oktober 1930 till chefen för socialdepartementet beträffande den redan beslutade w. c.-anläggningen vid ifrågavarande sjukhus anfört följande.

Under vidtagande av förberedande åtgärder för igångsättande av arbetena med den beslutade w. c.-anläggningen och vid förhandlingar, som förts med vederbörande under vid sjukhuset verkställda inspektioner, hade det visat sig, att det skulle vara både praktiskt och ekonomiskt fördelaktigt, att denna anläggning och de eventuella omändrings- och utvidgningsarbeten, som kunde bli beslutade med anledning av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 25 juli 1930, finge utföras i ett sammanhang. Medicinalstyrelsen hade därför beslutat att icke ännu igångsätta arbetena med w. c.-anläggningen utan låta därmed anstå i avvaktan på resultatet av den åt styrelsen uppdragna utredningen rörande ombyggnads- och utvidgningsarbeten vid sjukhuset.

Samma skäl, som sålunda tala för att arbetet med den beslutade w. c.-anläggningen bör anstå tills vidare, torde också böra föranleda, att ej heller det nu ifrågasatta arbetet med vatten- och avloppsledning till bostadshus vid nyssnämnda sinnessjukhus bör för närvarande komma till utförande.

Av de utav medicinalstyrelsen enligt statsverkspropositionen till erhållande av anslag ifrågasatta nya arbetena återstår härefter blott reparation av köksbyggnad och värmeledning samt nytt ångpannehus vid S:t Lars sjukhus i Lund, varjämte till behandling återstår frågan om ersättning åt Malmöhus läns landsting i anledning av statens övertagande av den landstinget tillhöriga, vid samma sjukhus anordnade upptagningsanstalten för sinnessjuka. Härtill skulle komma de arbeten, beträffande vilka i den vid 1930 års hospitalsproposition fogade kostnadsöversikten medel beräknades bliva erforderliga under nästa budgetår.

Emellertid torde anslag för nästa budgetår böra beräknas för ytterligare ett företag, nämligen för utvidgning av vattenledningsverket vid Sundby sjukhus vid Strängnäs. Och vidare torde jag jämte frågan om ersättning åt Malmöhus läns landsting i anledning av statens övertagande av landstingets upptagningsanstalt för sinnessjuka få till prövning upptaga motsvarande, jämväl aktuella fråga beträffande Älvsborgs läns landstings upptagningsanstalt för sinnessjuka.

Efter denna inledning anhåller jag att få övergå till behandling av var och en av de frågor, som i överensstämmelse med det nyss anförda nu torde böra underställas Kungl. Maj:ts prövning. Dessförinnan torde jag dock få lämna en redogörelse för det läge, i vilket frågan om uppförandet av en anstalt för svårskötta, obildbara sinnesslöa å Vaxön nu befinner sig.

Ifrågasatt uppförande å Vaxön av anstalt för vård av vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa av kvinnligt kön.

Med skrivelse den 27 februari 1929 framlade kasernkommittén förslag, enligt vilket bland annat det av Svea ingenjörskårs kustingenjörskom-

pani disponerade kasernetablissemnetet å Vaxön skulle tagas i anspråk till en statlig anstalt för vård av vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa av kvinnligt kön. För sinnesslöanstalten skulle, enligt förslaget, användas större delen av den mark, som varit upplåten såsom kasern- och övningsområde för kustingenjörskompaniet. Då den befintliga kasernbyggnaden icke kunde inrymma mer än något över 100 vårdplatser men för ändamålet erfordrades ett platsantal av omkring 300, skulle återstående antal vårdplatser anskaffas genom nybyggnad. Inalles skulle uppföras fem nya byggnader. Enligt förslaget skulle anstalten komma att rymma 314 vårdplatser. Kostnaderna beräknades av kommittén till 1,761,000 kronor, motsvarande ungefär 5,600 kronor per vårdplats, vartill skulle komma vissa belopp för inköp och reparation av en del enskilda personer tillhöriga byggnader.

Över förslaget avgav medicinalstyrelsen, efter samråd med byggnadsstyrelsen, den 29 november 1929 infortrat utlåtande. Medicinalstyrelsen anförde däri bland annat följande.

Styrelsen ansåge sig böra framhålla, att uppförandet för det föreliggande ändamålet av särskilda paviljonger, förslagsvis en paviljong om ett hundratal platser vid var och en av tre av statens sinnessjukhus, syntes erbjuda en i flera avseenden lämpligare lösning av vårdfrågan än den av kasernkommittén föreslagna.

Från sjukvårdssynpunkt vore sålunda följande att beakta.

I och för sig vore läkarens arbete i den sjukvård, det här gällde, skäligt trööstlöst, och en kombination med annan läkarverksamhet därför önskvärd. Vid en sinnesslöanstalt med endast 300 platser vore en dylik kombination särskilt påkallad, på den grund att arbetet näppeligen kunde giva full sysselsättning för en läkare. Å andra sidan krävde läkarens sjukvårdsarbete, i förening med den honom påvillande administrativa ledningen av anstalten, förutom speciell kompetens, att han dagligen måste ägna tid åt detsamma och vara relativt lätt anträffbar vid förefallande behov av hans ingripande. Den förut nämnda kombinationen läte sig därför svårligen anordna, med mindre tjänsten kunde förenas med läkartjänst vid annan anstalt i närheten eller med enskild praktik inom närliggande rayon. Sådana förutsättningar föreläge icke vid den föreslagna förläggningen av anstalten. Förlades däremot smärre paviljonger för sinnesslöa vid sinnessjukhus, skulle den erforderliga läkarvården givetvis ingå som ett led i de vid sinnessjukhuset anställda läkarnas övriga göromål och de antydda svårigheterna helt undgås.

Ekonomiskt skulle den ifrågasatta förläggningen av vårdplatserna till nya paviljonger vid några av sinnessjukhusen erbjuda avsevärda fördelar. Att driftkostnaderna med en sådan anordning skulle förbilligas vore påtagligt. Huruvida även anläggningskostnaderna kunde nedbringas under det direkta utgiftsbeloppet för Vaxöanstaltens inrättande, kunde icke utan närmare utredning bedömas. Anslutningsmöjligheterna till befintliga administrations- och ekonomicalentraler gäve dock sannolikhet för att så bleve fallet.

Vidare innebure en uppdelning av vårdplatserna å anstalter i skilda delar av landet med hänsyn till patienttransporter och anhörigas besök en icke ringa fördel i jämförelse med vårdplatsernas sammanförande till en enda anstalt.

Medicinalstyrelsen framhöll därjämte i sin nyssnämnda skrivelse att, för den händelse den föreslagna anstalten det oaktat ansåges böra komma

till stånd, viss ytterligare utredning vore nödvändig, samt förordade under denna förutsättning en del ändringar i förslaget. Kostnaderna beräknade styrelsen komma att uppgå till 2,025,650 kronor, vilket belopp, då enligt styrelsen omkring 3 procent av det totala platsantalet borde beräknas som reservplatser och då följaktligen den effektiva platssiffran borde minskas till 305, motsvarade ett belopp av omkring 6,640 kronor per vårdplats.

I förra årets hospitalsbyggnadsproposition uttalade min företrädare i ämbetet, efter att i korthet hava redogjort för kasernkommitténs förenämnda förslag och medicinalstyrelsens utlåtande däröver, att han ställde sig tveksam till frågan, huruvida någon anstalt av avsedd storlek och beskaffenhet borde komma till stånd å berörda område, desto mera som flera andra sätt att lösa vårdfrågan kunde tänkas. Bland annat syntes det av medicinalstyrelsen framförda förslaget böra tagas under övervägande vid sidan av kasernkommitténs förslag. Därest emellertid sistnämnda förslag skulle i princip godtagas, borde dock i anledning av framställda anmärkningar undersökas, huruvida icke en ur olika synpunkter lämpligare förläggning av de till uppförande planerade byggnaderna skulle kunna erhållas. Hela frågan syntes alltså erfordra ytterligare utredning. Under sådana förhållanden vore departementschefen icke för det dåvarande beredd att taga närmare ställning till densamma. Ett uppskov med ställningstagandet syntes också utan olägenhet kunna ske vid det förhållandet att de erforderliga byggnadsarbetena med hänsyn till andra företag, som ansåges böra äga företräde, under alla omständigheter icke syntes kunna påbörjas under de närmaste åren.

I skrivelse den 28 november 1930 till chefen för socialdepartementet angående utredning rörande förslag till plats m. m. för sinnessjukhus inom Gävleborgs län berörde härefter medicinalstyrelsen åter kasernkommitténs förslag. Styrelsen anförde därvid bland annat, att styrelsen icke funnit anledning frångå vad styrelsen i utlåtandet den 29 november 1929 föreslagit rörande beredande av vård åt vuxna, obildbara sinnesslöa. Tillika framhöll styrelsen, att, förutom andra omständigheter, denna vårdfrågas ordnande inverkade på det antal platser, som borde beräknas för Gävleborgssjukhuset.

På grund av sistnämnda skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t på min hemställan genom beslut den 30 januari 1931 åt medicinalstyrelsen att verkställa utredning rörande uppförande av särskilda paviljonger för vård av kvinnliga vuxna, obildbara sinnesslöa vid vissa av statens sinnessjukhus samt att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag och de kostnadsberäkningar, som kunde föranledas av utredningen.

Såsom jag anförde till statsrådsprotokollet den 30 januari 1931 vid förordande av nyssnämnda uppdrag åt medicinalstyrelsen, är jag liksom min företrädare tveksam, huruvida den ifrågasatta sinnesslöanstalten å Vaxön bör komma till stånd. Slutlig ståndpunkt till detta spörsmål synes icke böra tagas, förrän å ena sidan man erhållit kännedom om de möjligheter, som kunna finnas, att disponera kasernetablissemnetet för andra ändamål,

Departements-
chefen.

och å andra sidan frågan om beredande av vård av kvinnliga vuxna, obildbara sinnesslöa i särskilda paviljonger vid statens sinnessjukhus föreligger i sådant skick, att den kan närmare bedömas ur sjukvårds- och ekonomisk synpunkt. Beträffande sistnämnda spørsmål pågår, såsom framgår av vad jag nyss anfört, nu särskild utredning, och även frågan om kasernetablissemmentets användning är för närvarande föremål för ny prövning. Först sedan berörda båda spørsmål närmare undersökts, läres frågan om lämpligaste sättet för fyllande av vårdbehovet för kvinnliga vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa böra företagas till slutlig prövning.

Umedalens sjukhus vid Umeå.

I propositionen nr 220 till 1929 års riksdag framlades förslag om uppförande för en beräknad kostnad av högst 7,650,000 kronor av en för 918 vårdplatser avsedd sinnessjukanstalt vid Umeå.

Kungl. Maj:ts förslag, beträffande vars innehåll jag tillåter mig hänvisa till nyssnämnda proposition, blev av riksdagen bifallet (skrivelse nr 288).

Av det till hospitalsbyggnader för budgetåret 1929/1930 begärda och av riksdagen beviljade anslaget beräknades ett belopp av 215,000 kronor för påbörjande av arbetena m. m. med ifrågavarande sinnessjukanstalt, därav 15,000 kronor avsågos till täckande av kostnaderna för 1928 års studiedelegation för vissa hospitalsbyggnadsfrågor m. m.

Genom brev den 20 juni 1929 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen att — under förutsättning att vissa överenskommelser bleve träffade med kommunalfullmäktige i Umeå landskommun och Umeå socknemän — låta uppföra sinnessjukanstalten i enlighet med riksdagens beslut.

Samtidigt ställde Kungl. Maj:t för uppförande — under angivna förutsättning — av nämnda sinnessjukanstalt till medicinalstyrelsens förfogande ett belopp av högst 200,000 kronor av det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

Sedermera träffades sådana överenskommelser med kommunalfullmäktige i Umeå landskommun och Umeå socknemän, som enligt Kungl. Maj:ts nyss berörda brev skulle utgöra förutsättning för uppförandet av ifrågavarande sinnessjukanstalt.

I överensstämmelse med beräkningen i förra årets hospitalsbyggnadsproposition av medelsbehovet under innevarande budgetår för fortsatt av byggnadsarbetena å ifrågavarande sinnessjukhus, vilken beräkning godkändes av riksdagen, ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1930 för berörda ändamål till medicinalstyrelsens förfogande — utöver genom brevet den 20 juni 1929 anvisat belopp av högst 200,000 kronor — ett belopp av högst 1,200,000 kronor av det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 29 augusti 1930 har *medicinalstyrelsen* nu hemställt, att för nästa budgetår måtte för fortsatt uppförande av ifrågavarande sinnessjukhus — vilket enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 oktober 1930 skall från och med den 1 januari 1931 benämnas Umedalens sjukhus vid Umeå — i en-

lighet med den vid 1930 års hospitalsbyggnadsproposition fogade kostnadsöversikten anvisas 2,300,000 kronor.

Enligt vad jag inhämtat torde det med hänsyn till bestämmelser i ingångna entreprenadkontrakt icke vara uteslutet, att det av medicinalstyrelsen för nästa budgetår till ifrågavarande ändamål äskade anslagsbeloppet kan komma att överskridas. Huruvida och i vad mån sådant överskridande — vilket ytterst skulle föräntledas av det i och för sig gynnsamma förhållandet att byggnadsarbetet fortskridit och kan väntas komma att fortskrida snabbare än man tidigare beräknat — må komma att äga rum kan dock för närvarande icke bedömas. Då inemot budgetårets slut möjlighet sannolikt kommer att förefinnas att täcka ett eventuellt överskridande därigenom att temporärt motsvarande minskning vidtages i medlen för ett eller annat av de med hospitalsbyggnadsanslaget avsedda ändamålen, har jag, om än med tvekan, ansett mig kunna tillstyrka, att anslagsposten beräknas på sätt från medicinalstyrelsens sida ifrågasatts. Jag förordar alltså, att under anslaget till hospitalsbyggnader för budgetåret 1931/1932 för fortsättande av byggnadsarbetena å Umedalens sjukhus vid Umeå beräknas ett belopp av 2,300,000 kronor.

Departements-
chefen.

Ryhovs sjukhus i Jönköping.

I propositionen nr 220 till 1929 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag rörande omändring för en beräknad kostnad av högst 6,750,000 kronor — däri inräknade utgifter för inlösen av vissa Kungl. Maj:t och kronan icke tillhöriga byggnader och annan egendom — av det av Jönköpings regemente tidigare disponerade kasernetablissemnet i Jönköping till en för 1,220 vårdplatser avsedd sinnessjukanstalt.

Kungl. Maj:ts förslag, beträffande vars innehåll jag tillåter mig hänvisa till nyssnämnda proposition, bifölls av riksdagen (skrivelse nr 288).

Av det till hospitalsbyggnader för budgetåret 1929/1930 begärda och av riksdagen beviljade anslaget beräknades ett belopp av 160,000 kronor för bestridande av kostnaderna för ifrågavarande omändringsarbetens fortsatta beredande m. m.

Genom brev den 20 juni 1929 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta omändra förenämnda kasernetablissemnet till sinnessjukanstalt i enlighet med riksdagens beslut.

Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t, att omändringsarbetena skulle så drivas, att den avsedda anstalten kunde efter färdigställande tagas i bruk före den 1 juli 1934.

Därjämte ställde Kungl. Maj:t till byggnadsstyrelsens förfogande från det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader ett belopp av högst 160,000 kronor att användas till omändringsförslagets genomförande.

Av särskild anledning torde jag dessutom få erinra, att Kungl. Maj:t genom samma brev uppdrog åt byggnadsstyrelsen att i samråd med medicinalstyrelsen och arméförvaltningens vederbörande departement verkställa närmare utredning rörande möjligheterna att inom nu förevarande anstalt utföra tvätt åt Smålands artilleriregemente ävensom att från anstalten till

samma regemente leverera elektrisk energi och ånga till en ångcentral samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag jämte tillhörande kostnadsberäkningar och eventuellt erforderliga ritningar, vartill utredningens resultat syntes böra föranleda.

I överensstämmelse med beräkningen i förra årets hospitalsbyggnadsproposition av medelsbehovet under innevarande budgetår för fortsatta arbeten med förenämnda kasernetablissemens omändring till sinnessjukhus, vilken beräkning godkändes av riksdagen, ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1930 för berörda ändamål till byggnadsstyrelsens förfogande — utöver genom brevet den 20 juni 1929 anvisat belopp av högst 160,000 kronor — ett belopp av 2,100,000 kronor av det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 7 augusti 1930 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för nästa budgetår för omändringsarbetenas fortsättande. Styrelsen har därvid anfört väsentligen följande.

Frågavarande arbeten hade fortskridit i enlighet med den därför uppgjorda planen. Grundläggningsarbetena till tre nya vårdpaviljonger vore i allt väsentligt fullbordade, och murningsarbetena för en av dessa byggnader hade igångsatts.

Den beräknade totalkostnaden för byggnadsföretaget utgjorde 6,750,000 kronor. Sammanlagt hade hittills anvisats 2,260,000 kronor. Då byggnadsstyrelsen beräknade att kunna färdigställa byggnadsföretaget under loppet av hösten 1933, borde återstoden av byggnadskostnaderna, (6,750,000 — 2,260,000) 4,490,000 kronor, lämpligen fördelas med 2,100,000 kronor på vart och ett av budgetåren 1931/1932 och 1932/1933 samt med 290,000 kronor för budgetåret 1933/1934.

Med anledning av det styrelsen genom Kungl. Maj:ts brev den 20 juni 1929 lämnade uppdraget att verkställa utredning i vissa frågor om leverans av tvätt m. m. från förevarande anstalt ville styrelsen meddela, att genom styrelsens försorg utredningar i dessa frågor verkstälts, och att styrelsen förväntade, att förslag i ämnet inom kort skulle kunna underställas Kungl. Maj:ts prövning. Huru Kungl. Maj:ts beslut i dessa frågor än kunde utfalla, syntes detta emellertid icke komma att medföra någon ändring av det förut angivna medelsbehovet för budgetåret 1931/1932.

Under åberopande av det anförda har byggnadsstyrelsen hemställt, att till fortsättande av omändringen av Jönköpings regementes förutvarande kasernetablissemment i Jönköping till sinnessjukhus måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas ett belopp av 2,100,000 kronor.

I häröver infortrat, den 12 september 1930 avgivet utlåtande har *medicinalstyrelsen* förklarat sig icke hava funnit något att erinra mot framställningen.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 31 oktober 1930 skall sinnessjukanstalten, som i enlighet med det föregående nu är under uppförande, benämnas Ryhovs sjukhus i Jönköping.

Enligt den vid propositionen nr 150 till förra årets riksdag fogade, i det föregående omförmälda kostnadsöversikten skulle för nästkommande budgetår till fortsättande av de arbeten, om vilka här är fråga, böra beräknas ett belopp av 2,100,000 kronor, eller alltså samma belopp, varom byggnadsstyrelsen nu gjort framställning. Vid förhandlingar med representanter för

medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen i syfte att uttröna möjligheten att med hänsyn till det statsfinansiella läget begränsa anslagsbeloppen för de särskilda byggnadsföretagen har jag emellertid erfarit, att vid utgången av innevarande budgetår en reservation å för ändamålet redan anvisade medel av omkring 450,000 kronor kan beräknas förefinnas. Denna reservation skulle, därest det nu begärda anslagsbeloppet anvisades, icke, enligt vad samtidigt uppgivits, behöva tagas i anspråk under nästa budgetår. Vid sådant förhållande lärer för de fortsatta arbetena med ifrågavarande kasernetablissemens omändring till sinnessjukhus ej för nästa budgetår behöva beräknas högre belopp än (2,100,000 — 450,000) 1,650,000 kronor.

Härutöver torde jag i detta sammanhang få meddela, att förslag ännu icke inkommit i anledning av det byggnadsstyrelsen den 20 juni 1929 givna, i det föregående berörda särskilda uppdraget.

Vissa arbeten vid S:t Lars sjukhus i Lund.

S:t Lars sjukhus i Lund består av två från varandra genom Höje å skilda delar. Den äldre delen — förutvarande hospitalet — benämnes numera östra sjukhuset. Den nyare delen — förutvarande asylen — kallas västra sjukhuset. Genom en bro över vattendraget äro de båda delarna förbundna med varandra.

Vid *östra sjukhuset* äro byggnaderna fördelade i två grupper, belägna på något avstånd från varandra.

Den större av dessa grupper — *centralgruppen* — omfattar huvudsakligen *dels* A-, B- och C-paviljongerna, två av varje slag, *dels* två läns-paviljonger och två nervpaviljonger, *dels* ock administrationsbyggnad, köksbyggnad och tvättthus.

Till den mindre gruppen höra två första klass paviljonger samt chefsläkarbostad (förutvarande överläkarbostad) ävensom bostad åt överläkaren av tredje klass (förutvarande hospitalsläkarbostad).

I *västra sjukhuset*, där byggnaderna utgöra ett enda byggnadskomplex, finnas väsentligen *dels* sex paviljonger, *dels* ock administrationshus. Hit hör även, bland annat, ett pannhus.

I *östra sjukhuset* finnes en central pann- och maskinanläggning, vars lokaler äro sammanbyggda med köksbyggnaden.

Tidigare uppvärmdes med ånga från pannanläggningen vissa av paviljongerna vid östra sjukhuset ävensom köksbyggnaden och tvättbyggnaden. Pannanläggningen bestod vid nu åsyftade tidpunkt av tre s. k. lancashirepannor (eldrörspannor).

Vissa ändrade förhållanden i nyssnämnda hänseenden hava sedermera inträtt.

Huvudsakligen sammanhänga dessa med de ombyggnadsarbeten, som utförts i anledning av beslut av 1923 års riksdag. Beträffande detta beslut må här erinras om följande.

I skrivelse den 3 september 1920 hade medicinalstyrelsen, under åberopande av det bristfälliga skick, vari värmeledningen vid det dåvarande hospitalet befann sig, hemställt om medgivande att ombygga densamma efter en av ingenjören Hugo Theorell uppgjord plan, enligt vilken hospitalets centrala

grupp av byggnader skulle uppvärmas från den centrala pannanläggningen medelst pumpvarmvattensystem.

Skrivelsen blev anmäld i statsverkspropositionen till 1923 års riksdag (femte huvudtiteln, punkt 79). Föredragande departementschefen framhöll (lärvärd bland annat, att de dåvarande värmeledningsanläggningarna vore i sådant skick, att en ombyggnad av desamma efter ett enhetligt system under en nära framtid vore nödvändig för ernående av fullgod uppvärmning samt en betryggad och ekonomisk drift. Med hänsyn till den statsfinansiella situationen förordade departementschefen emellertid till utförande endast viss del av den föreslagna anläggningen, nämligen ändringen av värmeledningssystemen i B- och C-paviljongerna. I enlighet härmed gjordes till 1923 års riksdag framställning om anslag med 100,000 kronor för sistberörda ändamål, vilket anslag jämväl beviljades av riksdagen. Sedan Kungl. Maj:t härefter genom brev den 24 april 1923 uppdragit åt medicinalstyrelsen att låta ombygga värmeledningen för nämnda paviljonger, hava arbetena utförts.

Jämväl i övrigt hava vissa ändringar vidtagits.

Den nuvarande pannanläggningen består därefter av två gamla eldrörspannor samt en likaledes gammal vattenrörspanna, som dock insattes först 1924 i utbyte mot en eldrörspanna. Från pannanläggningen distribueras för närvarande värme till olika byggnader inom östra sjukhuset dels enligt pumpvarmvattensystem, dels ock enligt ångvärmesystem.

Medelst pumpvarmvattensystem uppvärmas från pannanläggningen B- och C-paviljongerna, läns-paviljongerna och nervpaviljongerna.

Köksbyggnaden och tvätthuset uppvärmas med ånga från nämnda pannanläggning.

Vad beträffar övriga byggnader tillhörande östra sjukhuset, i den mån de här äro av intresse, må nämnas, att administrationsbyggnaden ävensom bostaden åt överläkaren av tredje klass uppvärmas medelst kakelugnar och kaminer, medan A-paviljongerna uppvärmas med lågtrycksånga från egna värmecentraler.

I *västra sjukhuset* finnes en panncentral med fyra 30—40 år gamla ångpannor. De till sjukhuset hörande paviljongerna uppvärmas med ånga därifrån.

Jag vill härefter först upptaga till behandling frågan om fortsatt anslag till den av 1930 års riksdag beslutade ombyggnaden av första klass paviljongerna. Därefter torde jag få underställa Kungl. Maj:t det, såsom i inledningen antytts, nu föreliggande förslaget angående omändring av köksbyggnad och värmeledning samt ny ångpannebyggnad vid ifrågavarande anstalt.

Vad förstnämnda fråga angår må erinras, att Kungl. Maj:t i propositionen nr 150 till 1930 års riksdag hemställde, att riksdagen måtte besluta, att ombyggnad av första klass paviljongerna skulle för en beräknad kostnad av högst 209,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Carl Westman i november 1927 uppgjorda ritningar, dock med iakttagande av viss av föredragande departementschefen i propositionen förordad jämkning. Som ett led i den sålunda föreslagna ombyggnaden ingick anordnande av centralvärmeledning i de ifrågavarande paviljongerna med lokala värmekroppar anslutna till hospitalets pumpvarmvattenanläggning, från vilken en ledning i kulvert skulle dragas till den när-

*Ombyggnad
av första klass
paviljongerna.*

maste paviljongen och därifrån genom den mellan paviljongerna belägna chefsläkarbostadens källare — där en i denna byggnad befintlig värmeledning skulle anslutas till den nya ledningen — till den andra paviljongen.

Kungl. Maj:ts förslag, beträffande vars innehåll i övrigt jag tillåter mig hänvisa till nyssnämnda proposition, blev bifallet av riksdagen (riksdagens skrivelse nr 361).

Av det till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 begärda och av riksdagen beviljade anslaget beräknades ett belopp av 100,000 kronor för påbörjande av ombyggnadsarbetena.

Genom brev den 27 juni 1930 uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen att i huvudsaklig överensstämmelse med förberörda ritningar, dock under iakttagande av den utav departementschefen förordade jämkningen, låta för en beräknad kostnad av högst 209,000 kronor verkställa ombyggnad av ifrågasvarande paviljonger. Samtidigt ställde Kungl. Maj:t för ändamålet till medicinalstyrelsens förfogande ett belopp av högst 100,000 kronor av det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

Enligt den vid 1930 års hospitalsbyggnadsproposition fogade kostnadsöversikten skulle till förevarande ombyggnadsarbeten för nästkommande budgetår utgå återstoden av det belopp, vartill sammanlagda kostnaderna beräknats, eller (209,000 — 100,000) 109,000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1930 har medicinalstyrelsen gjort hemställan i överensstämmelse härmed.

I likhet med medicinalstyrelsen anser jag, att för berörda ändamål bör för budgetåret 1931/1932 beräknas ett belopp av 109,000 kronor.

Departements-
chefen.

Innan jag härefter ingår på det nu till behandling föreliggande förslaget angående omändring av köksbyggnaden och värmeledningen samt ny ångpannebyggnad vid ifrågasvarande anstalt, anhåller jag att få erinra, att medicinalstyrelsen med skrivelse den 4 oktober 1927 gjorde framställning om utbyggnad av pumpvarmvattenvärmeledningen vid östra sjukhuset. Därvid framlades ett nytt av ingenjören Theorell utarbetat förslag, omfattande anslutning dels av de byggnader tillhörande den centrala gruppen, vilka icke medtagits i propositionen till 1923 års riksdag, dels av vissa utom centralgruppen belägna byggnader. Som ett huvudmoment i förslaget ingick, liksom i det tidigare, anskaffande av tillräckligt stora moderna ångpannor i stället för de befintliga gamla eldrörspannorna, som, enligt vad Theorell i sin förslaget åtföljande skrivelse den 20 augusti 1927 förklarar, måste anses snart vara uttjänta.

Ny ångpanne-
byggnad
m. m.

Sistberörda framställning har icke föranlett någon annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att Kungl. Maj:t — med anledning av en utav medicinalstyrelsen i skrivelse den 15 mars 1929 gjord hemställan — genom beslut den 12 april 1929 uppdragit åt styrelsen att verkställa de nya kostnadsberäkningar samt den revision i övrigt, som med hänsyn till prisändringar och andra efter byggnadsförslagets uppgörande inträffade förhållanden kunde finnas påkallade.

Det nu ifrågasvarande förslaget, som delvis är föranlett av nyssnämnda uppdrag, har medicinalstyrelsen framlagt med skrivelse den 13 februari 1931.

Detsamma omfattar *dels* uppförande av en ny ångpannebyggnad, som skulle inrymma värme- och kraftcentral för hela sjukhusanläggningen, *dels* genomförandet av en till denna central ansluten pumpvarmvattenuppvärmning i A-paviljongerna, administrationsbyggnaden, köksbyggnaden och bostaden åt överläkaren av tredje klass, allt i östra sjukhuset, *dels* anslutning av västra sjukhusets ångvärmeledning till den nya centralen, därvid pannanläggningen i västra sjukhuset skulle slopas, *dels* ock ändring och utvidgning av köksanläggningen i nyssnämnda köksbyggnad. Därjämte har i förslaget upptagits inrättande av anordning för avhärdning av vattenledningsvatten, avsedd att inrymmas i den nya ångcentralen.

Förslaget har uppgjorts av arkitekten C. Westman beträffande byggnadsarbetena, ingenjören Theorell beträffande ångpanneanläggning och värmeledningar samt vatten- och avloppsledningar, överingenjören Torsten Holmgren beträffande den elektriska anläggningen, kaptenen G. Wersäll beträffande köksutrustningen och ingenjören John Bergström beträffande anordningen för vattenavhärdning. Ritningarna till det nya ångpannehuset äro upprättade av Westman i september 1930.

Den nya *ångpannebyggnaden* föreslås förlagd vid östra sjukhuset i närheten av köks- och tvättbyggnaderna och, liksom dessa, söder om vägen till västra sjukhuset. Byggnaden avses uppförd i en våning med en flygel för pannanläggningen och, i rät vinkel mot denna, en annan flygel med utrymmen för erforderliga maskiner och verkstäder samt den föreslagna vattenavhärdningsanordningen. Pannanläggningen skulle bestå av den gamla vattenrörspannan samt två nya sådana pannor. Vidare skulle anläggningen omfatta en ny reservpanna.

Från byggnaden skulle enligt förslaget ång- och kondensledningar i kulvertar dragas till köksbyggnaden samt till den närmast belägna paviljongen i västra sjukhuset. Även med tvätthuset skulle anordnas förbindelse genom ledningar i en särskild, för ändamålet byggd kulvert.

Köksbyggnaden omfattar enligt förslaget hela det nuvarande för kök och panncentral avsedda komplexet med ett par smärre nya utbyggnader.

Beträffande denna byggnad anföres i medicinalstyrelsens förevarande skrivelse följande.

I källarvåningen erhållas särdeles rymliga förrådslokaler jämte kylanläggning samt ett par badrum för personalen; vid västra sidan, där markplanet är lägre, anordnas ingång med kapprum för matsalsavdelningen. I bottenvåningen äro förlagda kok- och stekkök, inlämnings- och utlämningslokaler, renseri och diskrum, kylda förrådsrum för kött och mjölk m. fl. bilokaler samt rymliga matsalar för personal och dessutom bostad för köksföreständerska. I våningen 1 trappa upp erhållas matsalar för läkare, kontorspersonal, föreständerskor, översköterskor, ett par kasinorum för nämnda personal och, vid egna uppgångar, två bostadsrumsgupper för 6 respektive 7 personer. I byggnadens östra parti vinnes en våning 2 trappor upp med bostadsrum för ytterligare tolv personer.

Beträffande ordningen för de särskilda, nu nämnda arbetenas utförande har *ingenjören Theorell* vid avgivande av sitt förslag anfört följande.

Först utföres pannanläggningen i nytt pann- och maskinhus. Sedan denna anläggning blivit färdig, framdragas ång- och kondensledningar genom kulvert till gamla centralen i köksbyggnaden, där de provisoriskt anslutas till befintliga ventillådor och huvudledningar, varefter befintliga anläggningar kunna drivas som förut. Det nuvarande pannhuset för hospitalet kan sedan utrymmas och inredas för nya ändamål. Därefter utföres successive apparater och ledningar för förflyttning av värmecentralen i övrigt från köksbyggnaden till nya pannhuset, varvid nya huvudledningar för värmeledning och varmvatten anslutas till befintliga huvudledningar i köksbyggnaden. De lokaler i köksbyggnaden, som nu inrymma värmecentral med ventillådor, vattenvärmare m. m., kunna sedan utrymmas och bliva disponibla för andra ändamål. Därefter kan omändring och komplettering av köket vidtagas med ny värmeledning. Värmeledningssystemen i till centralen ännu icke anslutna paviljonger och administrationsbyggnaden kunna sedan anslutas. Slutligen kan det befintliga ångvärmesystemet i västra sjukhuset anslutas till den nya ångpanneanläggningen.

Av förenämnda arbeten vore, har Theorell i samband härmed anfört, utförandet av den nya ångpanneanläggningen det allra nödvändigaste, då de nuvarande ångpannorna sedan länge vore i sådant skick, att en förnyelse av desamma vore nödvändig.

Arbetena vid den *elektriska anläggningen* skulle enligt överingenjören Holmgrens förslag bestå i *dels* flyttning till den nya centralen av gamla maskiner samt instrumentering och förändring av utgående ledningar, *dels* anskaffande av en ny ångturbingenerator, *dels ock* komplettering av den tidigare utrustningen, vartill komme elektriska installationer och hissanläggning i köksbyggnaden.

I avseende å den föreslagna *avhärdningsanordningen för vattenledningsvatten* har *ingenjören Bergström* anfört bland annat följande.

Ifrågavarande sjukhus erhöle sitt vattenledningsvatten från brunnar borrade i den kalkhaltiga grunden. Hårdheten växlade enligt vid olika tillfällen gjorda undersökningar mellan 9,5 och 20 tyska hårdhetsgrader.

Att hårdheten och därmed kalkhalten i vattnet i allmänhet vore rätt betydande framginge av de besvärande kalkavlagringarna i varmvattenberedarna och i tvättmaskinerna. Medelst värmeregulator hindrades visserligen för närvarande temperaturen hos varmvattnet att stiga över 60 à 70°, varigenom i viss mån utfällningen av kalken i varmvattenledningarna förhindrades, men i stället förbleve varmvattnet hårt, varjämte den låga temperaturen medförde ökad förbrukning av varmvatten. Därtill komme, att regulatorerna enligt uppgift av maskinmästaren fordrade en noggrann tillsyn för att fungera tillfredsställande. Förbrukningen av tvättmedel vore även högst avsevärd, och uppginge sjukhusets årskostnad härför till cirka 8,000 kronor. Enligt vad erfarenheten från andra håll visar, kunde avhärdningsberäkning medföra en minskning med 40 à 50 % av tvättmedelskostnaderna. Vid sjukhuset förekomme även en anmärkningsvärt stor kassationsprocent av tvättkläder, som icke kunde förklaras på annat sätt, än att kalkavsättningen i vävnaderna gjorde dessa mindre hållbara.

En avhärkning av vattnet syntes sålunda vara motiverad. Det vore emellertid icke erforderligt att avhärda allt sjukhusets vatten, utan avhärdnings kunde lämpligen begränsas till varmvattnet och det för tvätten behöfliga vattnet, utgörande sammanlagt cirka 70,000 kubikmeter per år eller cirka 40 % av sjukhusets totala vattenförbrukning.

För denna vattenkvantitet erfordrades två filter, vardera med en kapacitet av 20 kubikmeter per timme. Bestämmande för storleken vore dels maximi-förbrukningen, dels den tid, som erfordrades för regenerering av filtermassan. Filtren borde placeras i härför anordnat rum i den nya ångpannebyggnaden. Den för beredningen av koksaltlösningen till regenereringen erforderliga behållaren skulle uppställas i vindsvåningen, varest även saltet skulle lagras.

Med en antagen medelhårdhet av 15° (t. h.) bleve saltåtgången 63 ton per år, motsvarande med nuvarande saltpris en kostnad av cirka 2,500 kronor. Besparingen i tvättmedel kunde beräknas till cirka 3,500 kronor, vartill komme minskat slitage å tvättkläderna och de fördelar i övrigt, som tillgången på mjukt vatten medförde.

Kostnaderna för de föreslagna arbetena äro beräknade till följande belopp:

Ny ångpannebyggnad.

	Kronor	Kronor
Byggnadskostnad	268,000	
Pannanläggning och värmecentral	385,000	
Värmeledning	5,000	
Vatten- och avloppsledningar	12,000	
Elektrisk anläggning	72,000	
Elektrisk belysning	7,200	
Kulvertledningar	70,000	
Kulvertar	40,700	
Planering och stensättning	5,000	
Arkitekt- och kontrollantarvode, administration och oförutsett	28,700	893,600
Avhärdningsanläggning		30,000

Omändring av köksbyggnaden.

Byggnadskostnad inklusive kylanläggning, arkitekt och kontrollantarvode samt oförutsett	407,000	
Värme- och ventilationsanläggning	40,000	
Vatten och avlopp	32,000	
Köksutrustning	61,000	
Elektrisk anläggning och hissar	35,000	575,000

Värmeledningens utvidgning.

Anslutning till A-paviljongerna	20,000	
Värme till administrationsbyggnaden	50,000	
D:o » överläkarens av tredje klass bostad	9,000	79,000
	Summa kronor	1,577,600

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse till medicinalstyrelsen den 9 februari 1931 i anledning av förslaget anfört följande.

Mot ritningsförslaget vore från byggnadsstyrelsens sida i stort sett intet att erinra. Styrelsen förutsatte dock, att planen för köket ytterligare studerades före arbetets utförande.

Kostnaderna för själva byggnadsarbetena syntes vara något knappt beräknade. Utredningen beträffande ledningsarbeten vore mycket summarisk och följaktligen svår att närmare granska, men av allt att döma vore de beräknade kostnaderna sannolikt tillräckliga. Med iakttagande av möjliga förenklingar särskilt beträffande kökets ombyggnad syntes det beräknade totalbeloppet 1,577,600 kronor vara tillräckligt.

Som byggnadsstyrelsen för närvarande handhade stora byggnadsföretag i Lund för kronans räkning, syntes det lämpligt, att byggnadsstyrelsen även finge sig anförtrodda ifrågavarande byggnadsarbeten.

Direktionen för S:t Lars sjukhus har förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget.

Medicinalstyrelsen har i sin ifrågavarande skrivelse till stöd för förslaget anfört väsentligen följande.

Vid den förnyade prövning inom styrelsen av sjukhusets värmeledningsfråga, som föranletts av Kungl. Maj:ts uppdrag åt styrelsen den 12 april 1929, hade man beaktat jämväl den omständigheten, att den vid västra sjukhuset anordnade panncentralen, med sina 30—40 år gamla ångpannor, även tarvade förnyelse. Det hade då ansetts ändamålsenligt att, då båda sjukhusens pannanläggningar behöfve förnyas, förena dem till en enda, för hela anstalten gemensam panncentral, varigenom avsevärda besparingar i driftkostnaderna syntes stå att vinna genom bättre användning av maskineriets avloppsånga och minskad personalkostnad. Än vidare vore en utvidgning av centralen för belyningsverket erforderlig.

För en värme- och kraftcentral av sådan omfattning krävdes en nybyggnad. De båda nu befintliga anläggningarnas lokaler skulle emellertid komma väl till pass för andra ändamål. Vad köket anginge hade detta sedan länge varit i starkt behov av utvidgning och omändring. Otillfredsställande utrymmen och anordningar för matens in- och utlämning, avsaknad av kylrum och tillräckliga bilokaler i övrigt samt av lokaler för personalmatsalar m. fl. olägenheter hade framhållits vid de av medicinalstyrelsen förrättade inspektionerna av sjukhuset, och flera förslag till ändring och utvidgning av kökslokaler hade uppgjorts, utan att därvid en fullt tillfredsställande lösning framkommit. Särskilda svårigheter i detta avseende hade yppats därigenom att det på grund av köksbyggnadens läge saknades lämpligt utrymme för mera avsevärd tillbyggnad till densamma. Nu ifrågavarande förslag innebure därför en lösning av tvenne för sjukhuset synnerligen betydelsefulla frågor på ett sådant sätt, att de såsom huvudmoment i förslaget ingående arbetena stode i mycket nära samband med varandra beträffande såväl lokala anordningar som ekonomisk driftplan. Pannhuset vid västra sjukhuset syntes med fördel kunna användas till arbetslokaler för patienter samt en väl behöflig badavdelning för personalen.

Medicinalstyrelsen ansåge sig böra livligt förorda, att förslaget i sin helhet måtte godkännas och utförandet av samtliga däri ingående arbeten beslutas.

Vad angår *tiden för arbetenas utförande* har medicinalstyrelsen först framlagt en plan, enligt vilken arbetena skulle slutföras på tre år. Anslagsbehoven skulle enligt denna plan utgöra för de särskilda åren:

	Kronor	Kronor
För budgetåret 1931/1932.		
Byggnadsarbeten	310,000	
Värmeledning	100,000	
Elektrisk anläggning	26,400	436,400

	Kronor	Kronor
<i>För budgetåret 1932/1933.</i>		
Byggnadsarbeten.....	353,000	
Avhärtningsanläggning	30,000	
Köksutrustning.....	61,000	
Värmeledning	270,000	
Elektrisk anläggning	64,300	778,300
<i>För budgetåret 1933/1934.</i>		
Byggnadsarbeten.....	86,400	
Värmeledning	253,000	
Elektrisk anläggning	23,500	362,900
		<u>Summa kronor 1,577,600</u>

I anslutning till denna plan har medicinalstyrelsen emellertid framhållit, att styrelsen icke funne hinder möta för ett utförande av arbetena i etapper, fördelade på en tid av fem år. Styrelsen hade — särskilt med avseende å de uttalanden som gjorts i innevarande års statsverksproposition i fråga om anslag till hospitalsbyggnader — tänkt sig, att arbetena under budgetåret 1931/1932 kunde inskränkas till det mest trängande, nämligen anskaffandet och installerandet av två nya ångpannor och uppförandet av endast den del av den nya ångpannebyggnaden, som vore för detta ändamål nödvändig.

Om arbetena fördelades på fem år, skulle kostnaderna för de särskilda budgetåren enligt en detaljerad plan, som uppgjorts av medicinalstyrelsens experter, fördela sig på följande sätt:

	Kronor	Kronor
<i>För budgetåret 1931/1932.</i>		
Det huvudsakliga arbetet med uppförandet av ångpannerummet	173,500	
Leverans av två stycken vattenrörpannor med economisers och eldningsapparater	100,000	
Elektrisk belysning i ångpannerummet; matarkabel.....	2,500	276,000
<i>För budgetåret 1932/1933.</i>		
Fullbordande av ångpannerummet samt uppförande av återstoden av ångpannebyggnaden	137,700	
Panninmurning, instrumentering m. m. av de nya ångpannorna; ledningar mellan gamla och nya centralen; leverans av diverse apparatur	125,000	
Överflyttning av elektrisk maskinanläggning m. m.....	78,200	340,900
<i>För budgetåret 1933/1934.</i>		
Påbörjande av köksbyggnadens omändring, kulvert till tvätten	207,700	
Färdigställande av centralen och kulvertledningar; värme- och sanitär inredning i centralen; flyttning av en ångpanna m. m.	145,000	
Elektrisk installation inom köksbyggnaden.....	17,500	
Vattenavhärtningsanläggning.....	30,000	400,200

För budgetåret 1934/1935.

	Kronor	Kronor
Avslutande av köksbyggnadens omändring	207,000	
Kökets värme- och sanitära anläggning; koltransport- anläggning; aptering av tre stycken gamla pannor till värmeaccumulatorer; anslutning av hospitalets A-pavil- jonger	110,000	
Elektrisk installation inom köksbyggnaden	17,500	
Köksutrustning	61,000	395,500

För budgetåret 1935/1936.

Kulvert till asylen; efterlagningar	33,500	
Anslutning av asylen samt hospitalets administrations- byggnad; uppsättning av tredje nya pannan	143,000	176,500
	Summa kronor	1,589,100

Medicinalstyrelsen framhåller, att, såsom av beräkningarna framgår, utförandet av arbetena enligt sistnämnda plan skulle — väsentligen genom ångpannebyggnadens uppförande i två skilda skeden och genom provisorisk inkoppling till nya ångcentralen av den elektriska maskinanläggningen å dess nuvarande plats — i förhållande till den första planen medföra en ökad kostnad av 11,500 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten av kostnadernas fördelning på flera år har styrelsen emellertid funnit sig det oaktat böra förorda denna plan.

Medicinalstyrelsen har på grund av vad sålunda anförts hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* medgiva, att uppförande av en ny ångpannebyggnad samt omändring av köksbyggnaden m. m. vid S:t Lars sjukhus i Lund finge i huvudsaklig överensstämmelse med det av styrelsen uti ifrågavarande skrivelse framlagda förslaget äga rum för en beräknad kostnad av 1,589,100 kronor, *dels ock* för påbörjande av sagda arbeten för budgetåret 1931/1932 anvisa ett belopp av 276,000 kronor.

Den utredning, som här föreligger, ävensom vissa upplysningar, som jag därutöver inhämtat, synas mig giva vid handen, att trängande behov föreligger att ersätta de gamla eldrörspannorna i östra sjukhusets nuvarande panncentral. Ett dylikt utbyte är betingat ej blott därav, att pannorna nu måste anses uttjänta, utan även därav, att de ej — fränsett nämnda omständighet — torde kunna på ett tillfredsställande sätt möta den ökade belastning, som blir en följd av första klass paviljongernas och chefsläkarbostadens redan beslutade anslutning till det nuvarande värmesystemet. I sistnämnda hänseende vill jag nämna, att enligt uppgifter, som lämnats genom Hugo Theorells ingenjörbyrå, den verkliga belastningen för pannorna i den befintliga panncentralen efter första klass paviljongernas anslutning skulle bli lika stor som den högsta möjliga belastningen, varför alltså varje reserv skulle saknas. Givetvis kan, särskilt med hänsyn till eldrörspannornas be-

Departements-
chefen.

skaffenhet i övrigt, behov uppkomma av reparationer, i vilket fall vid nämnda förhållande tydligen betänkliga missförhållanden skulle kunna uppstå.

Vad angår panncentralen i västra sjukhuset har vitsordats, att de där befintliga ångpannorna, som äro mellan 30 och 40 år gamla, inom den närmaste framtiden tarva förnyelse.

Jämväl har framhållits, att köksanläggningen är i starkt behov av utvidgning och omändring.

Till avhjälpande av berörda brister har nu föreslagits uppförandet av ett nytt ångpannehus, som skulle inrymma dels en i huvudsak ny ångpanneanläggning, avsedd som värmecentral för såväl östra som västra sjukhuset, dels maskinanläggning. De med köksbyggnaden sammanbyggda lokalerna för ångpanne- och maskinanläggningar skulle därmed bliva disponibla för den välbehövligen utvidgningen av köket.

För min del har jag funnit de sålunda ifrågasatta åtgärderna vara väl ägnade att fylla sitt ändamål.

Vad angår förslaget angående genomförande av en till den gemensamma panncentralen ansluten pumpvarmvattenuppvärmning i de inom östra sjukhuset belägna A-paviljongerna, administrations- och köksbyggnaderna samt bostaden för överläkaren av tredje klass, har jag funnit också detsamma vara av beskaffenhet att böra utföras.

Jämväl förslaget om avhärdningsanordning för vattenledningsvatten synes mig vara tillfyllest motiverat.

Emellertid bör i detta sammanhang beaktas att, såsom i inledningen erinrats, 1930 års riksdag uttalat önskvärldheten av att vid eventuellt uppkommande ytterligare krav å renoveringsarbeten vid sinnessjukhusen en plan framlades för riksdagen för belysande dels av omfattningen av sådana arbeten och dels av den ordning, i vilken arbetena borde ifrågakomma. Det uppdrag, att inkomma med dylik plan, som i anledning härav lämnats medicinalstyrelsen, har ännu icke kunnat slutföras. Med hänsyn härtill torde för närvarande endast böra beslutas om utförande av sådana renoveringsarbeten, som ofördröjligen måste komma till stånd, samt sådana arbeten, som direkt sammanhänga med dessa.

Av de renoveringsarbeten, som här föreslagits, synes allenast ångpanneanläggningen i den del den berör östra sjukhuset vara av den brådskande beskaffenhet, som nyss angivits. Det skulle därför kunna ifrågasättas, att man i sakens nuvarande läge endast skulle gå in för att temporärt ersätta de båda eldrörspannorna med nya pannor. Sistnämnda pannor skulle då, sedan den nya ångpannebyggnaden beslutits och uppförts, överflyttas dit. Enligt vad jag inhämtat skulle emellertid ett sådant provisorium knappast vara möjligt att utföra. I varje fall skulle det draga så avsevärda kostnader, att tillvägagångssättet icke skulle vara ur ekonomisk synpunkt försvarligt. På grund härav vill jag förorda, att beslut redan nu fattas, att ny ångpanneanläggning, tills vidare avsedd allenast för östra sjukhuset, skall inredas i en nyuppförd byggnad.

Da alltså nybyggnad i varje fall nu torde böra komma till stånd, lärens densamma böra redan från början omfatta även lokaler för maskinanläggning, oaktat beslut om överflyttning av den befintliga maskinanläggningen och densammans komplettering icke nu bör fattas. Säsom torde hava framgått av vad jag anförut härförut, hyser jag nämligen den uppfattningen, att medicinalstyrelsens ifrågavarande förslag bör inom tidrymd, som icke väsentligt går utöver den av medicinalstyrelsen förutsatta, bliva genomfört i dess helhet. Jag vill i detta sammanhang också påpeka, att vissa delar av maskinanläggningen torde äga så nära samband med ångpanneanläggningen, att dessa båda anläggningar ej lämpligen — annat än rent temporärt — böra vara belägna i två särskilda byggnader. Den nybyggnad, som jag sålunda förordar, torde böra uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget till ny ångpannebyggnad.

Vad angår själva pannanläggningen synes också denna böra i huvudsak utföras i enlighet med förevarande förslag. Dock lär det för närvarande ej böra beslutas angående nyanskaffning av mer än två vattenrörspannor, da den tredje ej synes bliva erforderlig före västra sjukhusets anslutning och det icke nu torde böra beslutas om sådan åtgärd.

Givetvis böra kulverten till köksbyggnaden och ledningarna däri omfattas av det beslut, som nu ifrågasättes. Sedan kulvertledningarna framdragits, kunna desamma provisoriskt anslutas till i köksbyggnaden befintliga ventillådor och huvudledningar, varefter befintliga anläggningar skulle kunna drivas som förut. Provisorisk inkoppling till den nya ångcentralen bör också ske av den elektriska maskinanläggningen å dess nuvarande plats.

Vad beträffar övriga föreslagna arbeten sammanhänga de mycket nära med de arbeten, som nyss berörts. Jag vill sålunda påpeka, att i den ångpannebyggnad, som jag förordat till uppförande, ingå vissa lokaler, avsedda att tagas i anspråk för den föreslagna vattenavhärdningsanordningen. Emellertid synes med beslut om dessa arbetens utförande — vilket på en mindre del när enligt den av medicinalstyrelsen framlagda femårsplanen skulle påbörjas först efter ingången av budgetåret 1933/1934 — böra tills vidare anstå, intill dess arbetena kunna bedömas under hänsynstagande till förberörda plan rörande större renoveringsarbeten vid sinnessjukhusen överhuvud. Dock vill jag framhålla, att beslut om ny ångpannebyggnads uppförande i enlighet med förslaget torde i sig innebära, att det anses, att även här sist avsedda arbeten böra inom en nära framtid utföras.

Kostnaderna för ångpannebyggnaden, ångpanneanläggningen och övriga av mig här föreslagna åtgärder kunna enligt av arkitekten Westman gjorda beräkningar uppskattas till sammanlagt 575,000 kronor, varav 228,000 kronor att utgå under nästkommande budgetår och 347,000 kronor att utgå under budgetåret 1932/1933. I överensstämmelse härmed torde för nu angivna ändamål böra för budgetåret 1931/1932 beräknas ett belopp av 228,000 kronor.

Enligt mitt förslag skulle alltså för arbeten vid S:t Lars sjukhus i Lund

under nästa budgetår erfordras, för ombyggnad av första klass paviljongerna 109,000 kronor och för ny ångpannebyggnad m. m. 228,000 kronor eller tillhoppa 337,000 kronor.

Ny- och ombyggnader vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö.

I propositionen nr 150 till 1930 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte besluta, att vid Växjö hospital — numera benämnt S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö — skulle utföras ny- och ombyggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i propositionen förordat förslag och för en beräknad kostnad av högst 3,807,600 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag, beträffande vars innehåll jag tillåter mig hänvisa till nyssnämnda proposition, bifölls av riksdagen (skrivelse nr 361).

Av det till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 begärda och av riksdagen beviljade anslaget beräknades ett belopp av 200,000 kronor för arbetenas påbörjande.

Genom brev den 27 juni 1930 uppdrog härefter Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med det av departementschefen i förenämnda proposition förordade förslaget utföra ny- och ombyggnadsarbeten vid ifrågavarande sjukhus för en beräknad kostnad av högst 3,807,600 kronor, därvid det *dels* skulle åligga byggnadsstyrelsen att, i samråd med medicinalstyrelsen, anordna arbetena på sådant sätt att — i den mån så kunde ske utan väsentlig ökning av byggnadskostnaderna — vården och driften vid anstalten under byggnadstiden så litet som möjligt försvårades, *dels ock* skulle tillkomma byggnadsstyrelsen att, efter samråd med medicinalstyrelsen, vidtaga de smärre omläggningar och ändringar i förslaget, som kunde visa sig behövliga eller lämpliga och vilka av medicinalstyrelsen godkändes samt icke medförde ökning av kostnaden för arbetena.

Samtidigt ställde Kungl. Maj:t för ändamålet till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 200,000 kronor, att utgå av det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 7 augusti 1930 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att för nästa budgetår måtte för fortsattande av ny- och ombyggnadsarbetena vid förevarande sjukhus i enlighet med den vid 1930 års hospitalsbyggnadsproposition fogade kostnadsöversikten anvisas ett belopp av 1,200,000 kronor.

I häröver infordrat, den 12 september 1930 avgivet utlåtande har *medicinalstyrelsen* förklarat sig icke hava funnit något att erinra mot bifall till framställningen.

Vid förut omförmälda överläggningar inför mig med representanter för medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen har upplysts, att — delvis genom viss omläggning av byggnadsplanen — anslagsbehovet beträffande ifrågavarande anstalt skulle för nästa budgetår kunna minskas med 350,000 kronor. Omläggningen av byggnadsplanen skulle huvudsakligen innebära, att arbetena med till- och ombyggnad av köks- och tvättbyggnaden, vilka arbeten eljest

skolat utföras redan under nästa budgetår, framflyttas till en senare period. Några väsentliga olägenheter härav torde, enligt vad som uppgavs vid överläggningarna, icke uppkomma. På grund härav har jag, med hänsyn till önskvärdheten av att under förevarande förhållanden anslagssumman så vitt möjligt begränsas, funnit, att förevarande anslagspost bör i förhållande till det av byggnadsstyrelsen äskade beloppet på sätt sålunda ifrågasatts minskas med 350,000 kronor. Detta innebär, att med arbetena å köks- och tvättbyggnaderna får tills vidare anstå. Det belopp, som skulle erfordras för fortsättande under nästa budgetår av arbetena vid ifrågavarande anstalt torde därför böra uppskattas till 850,000 kronor.

Ombyggnads- och ändringsarbeten vid Birgittas sjukhus i Vadstena.

I propositionen nr 150 till 1930 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte besluta, att vid Vadstena hospital och asyl — numera benämnt Birgittas sjukhus i Vadstena — skulle för en beräknad kostnad av högst 481,000 kronor utföras vissa ombyggnads- och ändringsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i propositionen förordat förslag.

Kungl. Maj:ts förslag, beträffande vars innehåll jag tillåter mig hänvisa till nyssnämnda proposition, bifölls av riksdagen (skrivelse nr 361).

Av det till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 begärda och av riksdagen beviljade anslaget beräknades ett belopp av 200,000 kronor till ifrågavarande arbetens påbörjande.

Genom brev den 27 juni 1930 uppdrog Kungl. Maj:t härefter åt medicinalstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med det av departementschefen i förenämnda proposition förordade förslaget utföra vissa ombyggnads- och ändringsarbeten vid ifrågavarande sjukhus för en beräknad kostnad av högst 481,000 kronor, därvid medicinalstyrelsen skulle vara berättigad att vidtaga de smärre ändringar och jämkningar i förslaget, som kunde visa sig behövliga eller lämpliga samt icke medförde ökning av kostnaden för arbetena.

Samtidigt ställde Kungl. Maj:t för ändamålet ett belopp av högst 200,000 kronor till medicinalstyrelsens förfogande att utgå av det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 29 augusti 1930 har *medicinalstyrelsen* hemställt, att för nästa budgetår måtte för ombyggnads- och ändringsarbeten vid ifrågavarande sjukhus i enlighet med den vid förutnämnda proposition fogade kostnadsöversikten anvisas ett belopp av 281,000 kronor.

I likhet med medicinalstyrelsen anser jag, att för fortsättande och slutförande av förevarande ombyggnads- och ändringsarbeten vid Birgittas sjukhus i Vadstena bör för budgetåret 1931/1932 beräknas ett belopp av 281,000 kronor.

Departements-
chefen.

Omändring och utbyggnad av det för södra skånska infanteriregementet påbörjade kasernetablissemnetet i Lund till anstalt för vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön.

Med skrivelse den 30 september 1929 framlade kasernkommittén förslag rörande omändring och utbyggnad av det för södra skånska infanteriregementet påbörjade kasernetablissemnetet i Lund till en statlig anstalt för vård av vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön.

Frågan om kasernetablissemnetets aptering till sinnesslöanstalt sammanhängde med att viss överenskommelse mellan kronan och Lunds stad i anledning av infanteriförläggningens upphörande därstädes komme till stånd.

Förslag till sådan överenskommelse framlades för 1930 års riksdag i propositionen nr 177.

I skrivelse den 31 maj 1930, nr 308, godkände riksdagen under vissa villkor sistnämnda förslag.

Kasernkommitténs förslag rörande kasernetablissemnetets omändring och utbyggnad blev i korthet berört i propositionen nr 150 till förra årets riksdag. Föredragande departementschefen uttalade därvid, att han ansåg det samma vara i stort sett ändamålsenligt och väl ägnat att läggas till grund för en proposition i ämnet. I överensstämmelse med den i inledningen nämnda översikten över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. borde dock enligt departementschefens uppfattning arbetena med kasernetablissemnetets omändring och utbyggnad icke taga sin början förrän under budgetåret 1933/1934, varför något definitivt förslag om dylik omändring icke framlades för riksdagen.

Riksdagen beslöt emellertid, som redan antytts, enligt skrivelse nr 361, att en anstalt för 600 svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön finge i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagen angivit i skrivelsen anordnas genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemnetet i Lund för en beräknad kostnad av högst 4,140,000 kronor.

Till stöd för detta beslut anförde riksdagen bland annat följande.

Behovet av att åtgärder snarast vidtoges för beredande av vård åt de svårskötta obildbara sinnesslöa å för dem avsedda anstalter syntes vara ostridigt, och starka skäl syntes fördenskull tala för, att ytterligare uppskov med frågans avgörande undvekes. Riksdagen ville erinra om, att med hänsyn till platsbristen på sinnessjukhusen intagande av sinnesslöa å dessa som regel endast ägde rum i trängande fall samt att flertalet av de svårskötta och obildbara sinnesslöa därför måst omhändertagas av fattigvårdsanstalterna, där de mera sällan kunde erhålla nödig vård och varest de vållade obehag för andra intagna. Störst syntes förenämnda behov vara i fråga om dylika sinnesslöa av mankön.

Enligt propositionen skulle de ifrågasatta arbetena med omändring och utbyggnad av kasernetablissemnetet i Lund icke taga sin början förrän under budgetåret 1933/1934.

Riksdagen hade emellertid kommit till den uppfattningen, att det icke

kunde anses försvarligt att, på sätt sålunda ifrågasatts, uppskjuta anordn-
garns vidtagande för beredande av vård å en statens anstalt för de sinnesslöa av mankön varom vore fråga. Riksdagen ville erinra om, att medicinalstyrelsen, som visserligen ifrågasatt vissa ändringar i det av kasernkommittén framlagda förslaget och i detta hänseende framlagt två alternativförslag, i princip icke haft något att erinra mot anordnandet av en anstalt för manliga svårskötta obildbara sinnesslöa av den av kasernkommittén föreslagna storleken genom omändring och utbyggnad av kasernetablissemnet i Lund samt att, sedan riksdagen i huvudsak godkänt avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, samt Lunds stad, å andra sidan, riksdagen ock i princip uttalat sig för, att anstalten skulle komma till stånd. Under erinran om att enligt byggnadsstyrelsens beräkningar maximikostnaden för anstalten skulle utgöra 4,140,000 kronor, hade riksdagen förty ansett, att för anstaltens färdigställande snarast möjligt förberedelser härför borde utan dröjsmål vidtagas. I de avseenden, där alternativa förslag förekommit, förväntade emellertid riksdagen, att förslag härutinnan underställdes 1931 års riksdag.

Såsom ytterligare stöd för den ståndpunkt, riksdagen sålunda till nu berörda fråga intagit, ville riksdagen framhålla, att enligt avtalet med Lunds stad staden skulle för tiden från och med den 1 juli 1930 och intill dess sinnesslöanstanalten blivit färdig och tagits i bruk av kronan bekomma ersättning, som för tid intill den 30 september 1934 skulle utgå med belopp, beräknat efter 12,000 kronor för helt år, samt för tid efter den 30 september 1934 med belopp, beräknat efter 20,000 kronor för helt år. Det syntes ock riksdagen lämpligt, att arbetskraft, som under närmaste tiden icke behövdes för andra under byggnadsstyrelsens regi stående arbeten så långt möjligt vore disponerade för utförande av de arbeten, varom nu vore fråga.

Vad beträffade de för budgetåret 1930/1931 erforderliga medlen för förberedande arbetens igångsättande, syntes dessa kunna begränsas till 100,000 kronor. Enligt vad riksdagens vederbörande utskott under hand inhämtat, syntes emellertid å dittills för hospitalsbyggnader anvisade anslag så stora reservationer komma att uppstå, att höjning av det för budgetåret 1930/1931 äskade anslaget på grund av riksdagens beslut icke behövde ifrågakomma. Riksdagen ville i detta sammanhang hava såsom sin mening uttalat, att, därest det ur budgetsynpunkt skulle visa sig erforderligt, anslag för anordnande av nu berörda anstalt syntes under kommande budgetår böra beredas av medel fonderade utav rusdrycksinkomster.

Genom beslut den 27 juni 1930 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att, därest överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och staden Lund, å den andra, komme till stånd i huvudsaklig enlighet med det vid propositionen nr 177 år 1930 fogade förslaget, med av riksdagen förordad ändring, verkställa sådana förberedande arbeten, vilka erfordrades för anordnande — genom omändring och utbyggnad av nämnda kasernetablissemnet i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nyss berörda riksdagsskrivelse angivits — av en anstalt för 600 svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön och vilka arbeten kunde företagas utan hinder därav att definitiv plan för anstaltens anordnande icke ännu blivit fastställd. Samtidigt ställde Kungl. Maj:t för ändamålet till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av högst 100,000 kronor att utgå av befintliga reservationer å det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

På sätt närmare framgår av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (fjärde huvudtiteln, punkt 68) har sådan överenskommelse, som i det föregående berörts, numera slutits mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, samt Lunds stad, å andra sidan. Enligt det kontrakt, som innefattar överenskommelsen, är för den av 1930 års riksdag beslutade sinnesslöanstalten avsett ett område — utgörande del av den kronan redan tidigare tillhöriga stadsågan nr 464 samt staden Lund förut tillhöriga dels stadsågan nr 461 dels ock delar av stadsågorna nr 462, 463 och 468 ävensom del av vägen litt. fk — som å en till kontraktet hörande, av stadsingenjören Magnus Wennström år 1929 upprättad och med litt. A utmärkt karta betecknats med röd kantfärg och bokstäverna A, B, C, D, E, F, G, H samt i areal innehåller cirka 17.69 hektar.

Sedan avtalet slutits, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 12 september 1930, att det för den blivande sinnesslöanstalten sålunda avsedda området skulle jämte de å området befintliga byggnader, vilka enligt kontraktet skulle tillhöra kronan, från och med den 1 oktober 1930 tills vidare ställas under byggnadsstyrelsens förvaltning, dock med den inskränkning att beträffande dispositionen av området skulle gälla de begränsningar, som föranleddes av bestämmelserna i kontraktet. Tillika förordnade Kungl. Maj:t genom samma beslut bland annat, att på tid efter den 1 oktober 1930 belöpande inkomster av hyror, arrende eller dylikt, som kunde till statsverket inflyta från ifrågavarande område, skulle av byggnadsstyrelsen tillföras det under femte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till hospitalsbyggnader.

Efter denna översikt över de åtgärder, som hittills vidtagits i förevarande ärende, anhåller jag nu att få för närmare bedömande underställa kasernkommitténs förslag Kungl. Maj:ts prövning. Därvid torde jag få förutskicka en kortfattad redogörelse för det för sinnesslöanstalten avsedda området och dettas nuvarande bebyggelse.

Anstalts-
området.

Det för sinnesslöanstalten avsedda området är beläget något mer än en kilometer från Lunds stads planlagda delar och omkring 200 meter norr om landsvägen Lund—Sandby. Längs norra sidan gränsar det till Lund—Revinge järnväg. Genom sitt höjdläge är området skyddat för insyn från landsvägen söder om detsamma. Mot norr, öster och väster ligger det däremot öppet, men tills vidare avlägset från bebyggelse. Den bördiga jordmånen bör underlätta ett avskärmande mot omgivningen medelst trädplanteringar. Genom dylika torde med tiden även mot blåst kunna åstadkommas ett skydd, som området för närvarande fullständigt saknar. Järnvägens närhet innebär en olägenhet, som dock enligt uttalande av medicinalstyrelsen är utan större betydelse vid en anstalt som den ifrågavarande, där blott ett ringa fåtal av patienterna torde kunna vistas ute utan uppsikt.

Å området finnes för närvarande uppförd en *kasern* av tegel och under tak av tegel i 2 våningar jämte en med fasadsten beklädd bottenvåning, vilken ursprungligen avsetts till verkstäder och förrådslokaler, samt en synnerligen hög vindsvåning.

Vidare äro *grunderna till ytterligare tre kaserner* färdiga och befinna sig i gott skick.

Ytterligare hava uppförts *dels ett vinterstall* med stomme av tegel, men där golv, puts och inredning saknas, *dels en ammunitionsbod* av plank, däri all inredning saknas, *dels ett sommarstall* av bräder, *dels ock en halmbod*.

Stickspår från Lund—Revinge järnväg finnes indraget på området, varjämte avloppsledningar samt elektriska huvudledningar äro framdragna dit.

Kasernkommitténs förslag rörande det sålunda påbörjade kasernetablissemmentets omändring och utbyggnad till sinnesslöanstalt har på anmodan av kommittén uppgjorts av ingenjören Hj. Cederström i enlighet med program härför, som blivit utarbetat av kommitténs ledamot, professorn A. Petré i samråd med medicinalstyrelsens expert i byggnadsfrågor, överläkaren, numera medicinalrådet E. Lauritzen. Ritningarna till förslaget äro dagtecknade den 8 juli 1929.

Kasernkommitténs förslag till omändring och utbyggnad av kasernetablissemmentet.

Enligt förslaget skall den redan uppförda kasernbyggnaden tagas i anspråk för huvudsakligen *dels patientavdelningar* *dels administrationslokaler*. Övriga å ifrågavarande område uppförda byggnader skola användas till vissa särskilda ändamål, för vilka jag senare torde bliva i tillfälle redogöra. Tre nya sjukpaviljonger skola uppföras på de befintliga kaserngrunderna och i övrigt upptager förslaget följande nybyggnader: en köks- och tvättbyggnad, ett ångpannehus, en överläkarbostad, en byggnad med bostäder för en andre läkare och för sysslomannen, en större byggnad med bostäder för gift skötarpersonal, en portvaktsstuga samt en lik- och obduktionsbyggnad. Bagerilokal har icke ansetts erforderlig.

Med avseende å förslagets närmare innehåll har kommittén, under hänvisning till de uppgjorda ritningarna, lämnat en redogörelse, vars huvudsakliga innehåll jag här torde få återgiva. (För överskådlighetens skull införes i denna redogörelse för varje byggnad den beteckning, byggnaden å den till kommitténs förslag hörande situationsplanen över anstalten erhållit.)

Beträffande de för direkt sjukvårdsändamål avsedda byggnaderna har kommittén till en början påpekat, att de tre nya sjukpaviljongerna komme att uppföras i endast två våningar, vilket med hänsyn till vunna erfarenheter syntes i fråga om här förevarande slag av patienter vara det mest ändamålsenliga. Vidare har kommittén framhållit, att en anstalt, som vore avsedd för svårskötta, obildbara sinnesslöa, givetvis behövde ett avsevärt antal enkelrum. Uti den förefintliga kasernen, vilken emellertid vore avsedd för de lugnaste och minst svårskötta, kunde — med bibehållande av principen om minsta möjliga ändringar i redan befintlig byggnad — sammanlagt endast 8 enkelrum erhållas. De nya sjukpaviljongerna, vilka vore avsedda för de mera oroliga och svårskötta sinnesslöa, komme därför att innehålla ett större antal enkelrum.

Sjukvårdsbyggnader.

Vidkommande de olika sjukvårdsbyggnaderna har kommittén vidare anført i huvudsak följande.

Kasernbyggnaden. (Litt. A.)

Byggnaden, som har en längd av cirka 65 meter, är uppförd av sten i tre våningar (jämte vind) med längdriktning i norr och söder. Av inre byggnadsarbeten har emellertid ännu icke verkställts annat än väggarnas upp-murning samt delvis inläggning av bjälklag mellan de olika våningarna. Icke heller finnes det ännu några trappor mellan dessa, och golv äro icke inlagda. In- och utvändig puts är ej slutförd, varjämte inga rörledningar av något slag äro utförda. Vid den östra fasaden finnas anordnade två yttertrappor, liggande på endast cirka 7 meters avstånd från varandra.

Den nedre våningen skall enligt förslaget tagas i anspråk för de för administrationen erforderliga lokalerna. Fördens skull upptages en större huvudingång å den södra, mot inkörsvägen vettande gaveln. Å ömse sidor om mittelpartiet löper inuti byggnaden en cirka 3 meter bred korridor. Envar av dessa korridorer erhåller belysning dels genom ett brett fönster å gaveln och dels genom ett fönster å östra fasaden till ett utrymme, som står i direkt förbindelse med korridoren. Detta utrymme utnyttjas i byggnadens södra del till väntrum. Delvis genom uppförande av nya väggar — sådana äro å ritningarna som vanligt markerade genom streckning — erhållas uti de åt väster vettande lokalerna (vilka ha en bredd av cirka $6\frac{1}{2}$ meter) i södra delen av byggnaden: kontor med särskilt rum för sysslomannen och med större arkivrum samt överläkarexpedition med särskilt rum för skrivbiträde, varjämte invid dessa lokaler anordnas erforderliga toiletrum. På andra sidan mittelpartiets vestibuler, till vilka ingångar finnas å västra fasaden, erhållas längs dennas norra del: direktionsrum, expedition för andre läkaren samt laboratorierum och behandlingsrum jämte ett mindre utrymme för sterilisering. I lokalerna på östra sidan av mittelkorridorerna (vilka lokaler ha en bredd av cirka $3\frac{1}{2}$ meter) anordnas i mittelpartiet hiss och kapprum samt å ömse sidor härom ett putsrum för patienterna, det ena med ingång till ett mindre sköljrum samt till två mindre torkrum, vilka jämte ett till läkarlokalerna hörande mörkrum upptaga den inre delen av norra korridorhalvan. Vidare erhållas i de mot öster vettande lokalerna telefonrum invid huvudentrén, expedition för förestånderskan, apoteksförråd samt toalettanordningar för befattningshavarna (och besökande) och tvenne stora klosettrum, avsedda för de sinnesslöa under deras vistelse å promenadgårdarna, till vilka utgång erhålles från förenämnda putsrum. Dessa promenadgårdar anordnas längs östra fasaden å ömse sidor om mittelpartiet så, att de båda trappuppgångarna komma att mynna ut i det fria mellan de båda promenadgårdarna.

Våningarna en och två trappor upp äro avsedda att apteras till patientavdelningar. Dessa våningar få en sinsemellan fullständigt analog inredning. Vardera våningen blir delad i två avdelningar, en på vardera sidan om mittelpartiet. Varje sådan avdelning kommer att innehålla följande lokaler: ett matrum och tre sovsalar med vardera 12 platser — det ena av dessa stående i förbindelse med två å gaveln anordnade enkelrum — en dagrumskorridor och ett invid denna liggande klosettrum samt innanför detta ett stort badrum och ett mindre sköljrum. I klosettrummet finnas även tvättställ avsedda för patienterna i den invidliggande sovsalen. I de andra två sovsalarna äro tvättställ anordnade för de sinnesslöa, som här hava sina sovplatser. Mittelpartiet, som är gemensamt för båda avdelningarna, vilka enligt förslaget skola hava samma översköterska, innehåller åt väster disk- och serveringsrum för båda matsalarna och bostadsrum för översköterskan, i mitten ett stort kapprum samt hiss och personalklosett och åt öster ett undersöknings- och besöksrum samt ett större förrådsrum.

Varje våning kommer alltså att erhålla 76 vårdplatser och platsantalet i hela byggnaden blir sålunda 152, däraf 8 enkelrumsplatser.

I mittelpartiet av vindsvåningen, som har en höjd av 4.7 meter, anordnas åt väster en festsal med 4 fönster, i mitten hiss och förrädsutrymmen samt åt öster mellan trappuppgångarna serveringsrum, två badrum och två w. c. Å ömse sidor av mittelpartiet anordnas personalrum med en höjd av 2.7 meter. I norra delen, vilken är avsedd huvudsakligast för kvinnlig ekonomipersonal, erhållas 13 bostadsrum vart och ett med en golvytta av i det närmaste 15 kvm., och i södra delen, vilken är avsedd för kvinnlig sjukvårdspersonal, erhållas en dubblett (för föreständerskan av första klass) och 11 rum av nämnda storlek. Å gavlarna anordnas badrum samt toaletter med tillhörande w. c.

De nya sjukpaviljongerna (Litt. B., C. och D.).

De nya sjukpaviljongerna, som uppföras i två våningar å de tre i det föregående omnämnda grunderna, äro — med längdriktning i norr och söder — belägna å södra delen av anstaltsområdet, den ena liggande i linje med den uppförda kasernbyggnaden, de andra två längre mot öster. Å de två närmast inkörsvägen belägna grunderna, mellan vilka avståndet är ej fullt 40 meter, skola enligt förslaget paviljongerna för halvoraliga uppföras, och på den östligast belägna grunden, som ligger på nära 60 meters avstånd från den mellersta grunden, uppföres paviljongen för de oroliga och mest svårskötta.

De båda för halvoraliga avsedda paviljongerna få sinsemellan samma inredning, fränsett den mindre skiljaktighet, som är beroende därpå, att det å dessa grunder finnes en (för trapputgångar avsedd) utbyggnad mitt på de mot varandra vettande fasaderna, medan båda paviljongerna måste få sina promenadgårdar längs den östra fasaden, vilken vetter från inkörsvägen. För erhållande av det erforderliga antalet enkelrum förlängas byggnaderna med cirka 24 meter utöver nuvarande grunder, vilka — liksom den uppförda kasernbyggnaden — hava en längd av cirka 65 meter. Den övervägande delen av denna förlängning skall — för att byggnaderna må komma på så långt avstånd som möjligt från anstaltsområdets här närbelägna södra gräns — tillkomma på norra gaveln. Envar av paviljongerna får tre utgångar, en på vardera gaveln till respektive promenadgårdar och en på mitten av den motsatta fasaden för kommunikation utifrån. De båda våningarna inom en och samma paviljong få alldeles samma inredning.

Vad beträffar den av sjukpaviljongerna i fråga, som kommer att ligga närmast inkörsvägen (*Litt. B.*), kan — som av det nyss anförda framgår — den här på östra fasaden befintliga för trapputgångar avsedda utbyggnaden icke användas för detta ändamål, då promenadgårdarna komma att ligga längs denna fasad och paviljongens i det fria mynnande utgång sålunda måste ligga å den andra, åt väster vettande fasaden. Utbyggnaden förlänges åt det håll, där större delen av tillbyggnaden sker, så att den alljämt kommer att intaga paviljongens mittelparti. I detta anordnas åt öster två matsalar med mellanliggande diskrum. Å mittelpartiets motsatta sida kommer alltså själva huvudtrappan, vilken går från källaren till vinden. I övrigt innehåller denna del av mittelpartiet bostadsrum för översköterska å ena sidan om trappan och å den andra sidan ett större förrädsrum, besöks- och underökningsrum samt personalklosett. Dessa lokaler äro gemensamma för våningens två, å ömse sidor om mittelpartiet belägna avdelningar, vilka skola hava gemensam översköterska.

Vardera avdelningen innehåller i övrigt åt väster: ett större bad- och tvättrum, ett större klosettrum, fyra sovrum, varje med 8 platser, ett mindre sovrum med 2 platser och ett enkelrum; åt öster: ett dagrum och invid en i byggnadens mitt löpande korridor, som erhåller belysning genom ett till tvättrum avsett ljusintag, sköljrum och ett mindre klosettrum ävensom 5 enkelrum. Därjämte erhållas invid gaveln ett mindre förrådsrum och ett kapprum med trappa, som förbinder de båda våningarna och leder ut till här befintlig promenadgård.

Varje våning kommer alltså att erhålla $40 \times 2 = 80$ vårdplatser, och platsantalet i hela byggnaden blir sålunda 160, därav 24 enkelrumsplatser.

Enligt förslaget skall i denna paviljong, liksom i de andra två nyuppförda sjukpaviljongerna, all personal utom översköterskorna bliva manlig. Å vinden över mittelpartiet, vilket icke innehåller några sovsalar för sinnesslöa, hava för ogifta sjukvårdare anordnats 5 bostadsrum med plats för två i varje. I övrigt bliva de stora vindarna, som erhålla belysning genom takfönster, disponibla till förrådsutrymmen.

Endast under en del av byggnadens mittelparti blir källare utgrävd. På ena sidan om trappnedgången anordnas ett större och ett mindre badrum, vilka äro avsedda för anstaltens manliga sjukvårdspersonal. På motsatta sidan, som vetter mot promenadgårdarna, anordnas — i direkt förbindelse med dessa — tvenne klosettrum, avsedda för de sinnesslöa under deras vistelse å promenadgårdarna. I övrigt erhålles här ett sköljrum samt två torkrum och två utrymmen för smutskläder.

I den andra för halvroliga avsedda paviljongen (*Litt. C.*), vilkens grund har utbyggnaden på den västra fasaden, kommer huvudtrappan att ligga mellan matsalarna, medan diskrummet i stället blir förlagt mellan översköterskans bostadsrum samt det stora förrådsrummet. Vidare kommer inredningen i denna paviljong, enär den här ifrågavarande grunden visar en spegelbild av grunden till förut skildrade paviljong, att skilja sig från dennas inredning därutinnan, att dagrummet och flertalet enkelrum komma att vetta åt väster samt sovsalarna åt öster. Då de sistnämnda alltså komma att vetta åt samma sida som trapporna till promenadgårdarna, blir här ej någon motsvarighet till B-paviljongens tvåmansrum. Däremot erhållas två enkelrum mera åt väster, där intet utrymme blir upptaget av trappor till promenadgårdarna. Vidare erhålles ytterligare ett enkelrum åt öster.

Inom nu ifrågavarande paviljong blir alltså antalet vårdplatser detsamma som i B-paviljongen eller 160, men med ett något större antal enkelrum, nämligen 32.

Å vinden över mittelpartiet anordnas även i denna byggnad 5 bostadsrum för ogift manlig sjukvårdspersonal med plats för två i varje. Utgrävningen för källare blir, då här icke inrymmes någon badavdelning, ännu mindre än i B-paviljongen. Källaren kommer sålunda endast att innehålla: åt öster tvenne klosettrum, avsedda för de sinnesslöa under deras vistelse å promenadgårdarna, samt å motsatta sidan ett sköljrum och å ömse sidor om detta ett torkrum och utrymme för smutskläder.

Paviljongen för de oroliga och mest svårskötta (*Litt. D.*) har erhållit en något annan inredning än paviljongerna för halvroliga, enär här behöves ett något större antal enkelrum och en del av dessa, avsedda för de genom skrik störande sinnesslöa, blivit förlagda till själva gavlarna invid en som ljuddämpare avsedd korridor. Frånsett härav föranledda ändringar är inredningen i huvudsak densamma som i de andra två nya paviljongerna. Då grunden till här ifrågavarande paviljong har sin utbyggnad på östra fasaden liksom B-paviljongen, kommer mittelpartiet att få samma inredning som i denna. Liksom i B-paviljongen komma även här sovsalarna att vetta

mot väster samt dagrummet och några enkelrum åt öster. Enär större utrymme toges i anspråk för enkelrum — 9 i varje avdelning, därav 5 anordnade å gaveln vid en särskild korridor — blir antalet större sovsalar (med plats för 8 i varje) i denna paviljong endast 3, vartill kommer ett mindre sovrum med plats för 2.

Varje våning kommer alltså att erhålla $2 \times 35 = 70$ vårdplatser, och platsantalet i hela byggnaden blir sålunda 140, därav 36 enkelrumsplatser.

Även i denna byggnad anordnas å vindens mittelparti 5 bostadsrum för ogift manlig sjukvårdspersonal med plats för två i varje, och utgräves källare här för samma lokaler som i C-paviljongen, samtliga emellertid förlagda till utbyggnaden. Denna vetter mot promenadgårdarna, från vilka ingång erhålles direkt till härvarande klosettrum.

Kommittén har härefter lämnat en redogörelse rörande övriga av förslaget berörda byggnader. Av denna redogörelse får jag här återgiva följande.

Övriga byggnader och anläggningar.

Köks- och tvättbyggnad (Litt. E.).

Köks- och tvättbyggnaden förlägges öster om den nuvarande kasernbyggnaden i linje med dess södra gavel samt norr om de nya sjukpaviljongerna och vinkelrätt mot dessa, med längdaxeln i öster och väster. Byggnaden får ett centralt läge i förhållande till sjukpaviljongerna. Liksom de nya sjukpaviljongerna uppföres även denna byggnad — vilken får en längd av cirka 75 meter och vars fasad vetter mot området mellan de två längst åt öster belägna paviljongerna — i två våningar med rumsinredning å vinden endast i ett mindre mittelparti. Den nedre våningen innehåller i östra delen kök med därtill hörande bilokaler och i den västra delen samtliga för tvätten erforderliga lokaler. Ingången för mottagning av varor till köket blir på norra sidan av östra gaveln, där det bakom byggnaden blir lämplig plats för köksgård, medan utlämningsrummet är förlagt till byggnadens mittelparti bredvid en vagnhall, som på sin andra sida får tvättens utlämningsrum. Av lokalerna i nedre våningen komma själva köket och tvätt-hallen att få två våningars höjd. På grund härav blir den andra våningen delad i tre från varandra helt skilda delar. I den mellersta större delen av våningen anordnas ett flertal större och mindre matsalar för de olika slagen av befattningshavare, vartill komma diskrum och serveringsrum samt två w. c. Å östra gaveln erhållas i denna våning dubblett för köksförestånderskan, bostadsrum för kokerskan och ytterligare två bostadsrum, vardera med plats för två, samt ett badrum för kökspersonalen. Å västra gaveln åter blir utrymme för en dubblett, avsedd för tvättförestånderskan samt två bostadsrum med plats för en, respektive två personer. I mittelpartiet av vinden anordnas samlingsrum för personalen med kapprum och toalett. Källare utgräves under en del av köksavdelningen för erhållande av kylrum och erforderliga förrådslokaler till köket.

Ångpannehuset (Litt. F.).

Ångpannehuset förlägges omedelbart bakom köks- och tvättbyggnaden och vinkelrätt mot denna med pannrummet i byggnadens norra del. Den övriga delen av byggnaden, vilken alltså kommer närmast köks- och tvättbyggnaden, innehåller maskinsal, verkstad, smedja, desinfektionslokaler, expeditjonsrum, förrådsrum och toalettavdelning med badrum. Denna del av byggnaden erhåller en vindsvåning med transformatorrum, tvenne större förrådslokaler och två rum för ogifta eldare.

Portvaktsstugan (Litt. M.).

Portvaktsstugan, som förlägges vid inkörsporten på dess västra sida, skall enligt förslaget uppföras i två våningar. Den nedre våningen innehåller vaktrum samt bostadslägenhet, bestående av rum och kök, för portvakten. I den övre våningen inrymmes en för uppsyningsmannen avsedd bostadslägenhet om två rum och kök.

De nya bostadshusen (Litt. N., O. och P.).

De tre nya bostadshusen, som äro avsedda för läkare, syssloman och sjukskötare, förläggas i rad på västra sidan om inkörsvägen. I denna rad av personallhus blir *överläkarbostaden (Litt. N.)* förlagd längst i söder. Denna byggnad blir uppförd i två våningar med tre rum, kök och serveringsrum å nedre botten samt tre rum, hall, badrum och jungfrukammare en trappa upp. Cirka 40 meter norr om överläkarbostaden förlägges det *för sysslomannen och andre läkaren avsedda bostadshuset (Litt. O.)*. Detta innehåller en bostadslägenhet för sysslomannen med fyra rum, badrum, kök och jungfrukammare samt en mindre lägenhet med tre rum, badrum och kök, avsedd för andre läkaren. I raden längst mot norr förlägges det *för skötare avsedda bostadshuset (Litt. P.)*. Detta är uppfört i två våningar med 4 lägenheter om två rum och kök i vardera. Sammanlagt erhållas här sålunda 8 dylika skötarbostäder. Skulle ytterligare ett dylikt bostadshus för skötare anses erforderligt, finnes — såsom å situationsplanen är markerat — lämplig plats för sådant längre mot norr i raden av personallhus.

Vinterstallet (Litt. G.).

I denna byggnad, som har en längd av bortåt 50 meter och är belägen längst i öster med längdriktningen i norr och söder, anordnas i den norra hälften ett större och två mindre garage samt snickar-, målar-, skräddar- och skomakarverkstäder, medan i den andra delen inredas två lägenheter med två rum och kök, samt två lägenheter med ett rum och kök, avsedda för maskinist, chaufför och eldare.

Ammunitionsboden (Litt. K.).

Häri inredes en bostad om tre rum och kök för maskinmästaren.

Sommarstallet och halmboden (Litt. H. och I.).

Dessa bliva förrådsbyggnader. Under ena gaveln av halmboden göres en utgrävning för erhållande av källare och vedförråd åt de fyra bostadslägenheterna i intilliggande byggnad.

I fråga om anstaltsområdets och promenadgårdarnas *inhägnad* har kommittén anfört följande.

På grund av anstaltens avskilda läge på något avstånd från allmän väg erfordras ingen annan *inhägnad* kring området än ett enkelt staket med stolpar på cirka en meters höjd, vars uppgift närmast blir att utgöra skydd, intill dess häck hunnit växa upp. Mot järnvägen erfordras dock ett mera effektivt stängsel.

Vad promenadgårdarna beträffar, behöva dessa med hänsyn till sitt avskilda läge bakom sjukpaviljongerna icke *inhägnas* med täta plank utan kunna de lämpligen erhålla *inhägnad* av trädnät.

Utredning angående lämpligaste sättet för tillgodoseende av anstaltens behov av *elektrisk energi* har verkställt av ingenjören Gustaf Magnusson. Denna utredning omfattar två alternativ, nämligen 1) uttagandet av hela det erforderliga energibehovet från Lunds stads elektricitetsverk; och 2) anordnandet av paralleldrifft mellan nämnda elektricitetsverk och en inom anstalten anordnad ångkraftcentral, i vilken det huvudsakliga energibehovet produceras. Däremot har i utredningen icke medtagits något alternativ med uteslutande av allt samarbete med nämnda elektricitetsverk, då en överslagsberäkning av kostnaderna för energiproduktion i egen kraftcentral, utförd för likströmssystem med ackumulatorbatteri, har givit till resultat avsevärt högre både anläggnings- och driftkostnader än om kraftförsörjningen anordnas i enlighet med de i utredningen upptagna alternativen.

Beträffande de båda alternativförslagen har kommittén anfört följande.

Det förstnämnda alternativet blir givetvis billigast i anläggningskostnad, då anstalten, därest staden skulle leverera all erforderlig elektrisk energi, endast skulle behöva en reservkraftanläggning, som kunde träda i funktion i händelse av avbrott i elektricitetsverkets strömleverans. Anläggningskostnaderna för denna reserv jämte transformator äro beräknade till 30,500 kronor, medan anläggningskostnaderna enligt andra alternativet beräknas uppgå till 44,500 kronor. Däremot skulle driftkostnaderna bliva betydligt lägre enligt det andra alternativet, som innebär, att elektrisk energi skulle tagas från stadens elektricitetsverk endast under sommarmånaderna, då anstaltens värmeledning är avstängd och avloppsångan från maskinerna därför icke kan tillgodogöras, samt i övrigt nattetid, då priset på strömmen är lägre. Priset per kilowatt, däri inberäknat ränta och amortering å anläggningen, beräknas sålunda enligt sistnämnda alternativ till allenast 7.6 öre, medan det skulle bliva 10.3 öre, därest all elektrisk energi toges från staden. På grund av denna avsevärda skillnad i den årliga kostnaden förordas alternativet med samkörning mellan egen kraftcentral och stadens elektricitetsverk, vilket system även anses överlägset ur teknisk synpunkt, då man med detsamma alltid har full reserv vid inträffande avbrott i energileveransen från elektricitetsverket.

Elektriska huvudledningar, tillräckliga för anstaltens behov, finnas framdragna till tomtgränsen.

Rörande *värmeanordningen* samt *vatten- och avloppsledningar* har utredning verkställt av Hugo Theorells ingenjörbyrå. Som uppvärmningssystem föreslås — såsom det i driften billigaste — s. k. pumpvarmvattensystem med all värmeproduktion koncentrerad till en större värmecentral, som även skall tjänstgöra för produktion av kraft för de elektriska generatorerna. Förslaget till värmecentral, från vilken samtliga byggnader (utom obduktionshus och förrådsbyggnader) äro avsedda att uppvärmas, omfattar tre ångpannor och en varmvattenpanna. Kulverterna för ledningarna äro icke avsedda för transport, och endast kulvertarna till de större byggnaderna bliva gångbara.

Anstalten får även tillgång på *gas*, varjämte *vatten- och avloppsledningar* av tillräcklig kapacitet av staden framdragas till området gräns.

Grundborrningar för nybyggnaderna hava utförts av stadsingenjören i Lund, och hava grundförhållandena visat sig goda.

Kommittén har också uppgjort en beräkning över den *personal*, som kunde anses erforderlig vid anstalten. Denna beräkning upptager sammanlagt 179 befattningshavare, nämligen läkarpersonal 2, kontorspersonal 3, sjukvårdspersonal 130, manlig ekonomipersonal 19 och kvinnlig ekonomipersonal 25. I anslutning till beräkningen har kommittén redogjort för, i vilken utsträckning bostäder åt anstaltspersonalen skulle kunna beredas inom själva anstaltsområdet. Av vad kommittén i sådant hänseende anfört framgår, att de båda läkarna skulle — såsom också framgått av det föregående — erhålla bostäder i nyuppförda byggnader. Av kontorspersonalen skulle sysslomannen erhålla bostad i en nyuppförd byggnad och ett kontorsbiträde erhålla rum inom den redan uppförda kasernbyggnaden, medan kasören skulle få hyra bostad utom anstaltsområdet. Av sjukvårdspersonalen skulle all kvinnlig sådan få bostäder inom anstaltsområdet, under det att av den manliga 52 (av 90) skötare beräknats få hyra sig bostäder utom samma område. Av den manliga ekonomipersonalen skulle 8, utgörande maskinist- och eldarpersonalen, chaufför och portvakt erhålla bostäder inom anstalten, men övriga befattningshavare hänvisas att hyra utanför anstaltens område.

Kostnader för
etablissem-
entets
omändring och
utbyggande.

Samtliga kostnader för apterande av etablissemetet till sinnesslöanstalt hava av kommittén beräknats till 4,200,000 kronor.

Följande tablåer utvisa, den första huru kostnaderna fördela sig på de olika slagen av arbeten, den andra huru desamma fördela sig på de särskilda byggnaderna, gemensamma anläggningar m. m.

	Kronor.
Nybyggnadsarbeten	2,327,150
Ombyggnadsarbeten och reparationer	434,650
Värmeledning samt invändiga vatten- och avloppsledningar	762,000
Utvändiga gas-, vatten- och avloppsledningar	161,000
Elektriska installationer	183,450
Kylanläggning, promenadgårdar, inhägnad, planering, vägar och dränering	83,030
Oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll	248,720
Summa kronor	4,200,000

	Kronor.
Litt. A. Paviljong för lugna patienter	489,900
» B. » » halvoraliga patienter	591,600
» C. » » » »	591,600
» D. » » oroliga »	601,800
» E. Köks- och tvättbyggnad	525,900
» F. Ångpannehus	412,900
» G. Garage och personalbyggnad	72,500
» H. Förrådsbyggnad	300

	Kronor.
Litt. J. Uthus	6,300
» K. Bostadshus för maskinmästare	15,000
» L. Lik- och obduktionsbyggnad	16,000
» M. Portvaktsstuga	32,000
» N. Överläkarbostad	65,000
» O. Bostadshus för syssloman och underläkare	77,000
» P. Skötarebyggnad	143,200
Kulvertar	51,250
Utvändiga ledningar	176,000
Kylanläggning	10,000
Promenadgårdar	27,130
Inhägnad	15,900
Planering och vägar	20,000
Dränering	10,000
Oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll.....	248,720
	Summa kronor 4,200,000

Av den redogörelse jag här lämnat för kasernkommitténs förslag framgår, att enligt detsamma sinnesslöanstalten skulle omfatta 612 vårdplatser. Samtliga kostnaderna härför skulle enligt kommitténs beräkningar utgöra 4,200,000 kronor.

Vad först platsantalet beträffar må erinras, hurusom medicinalstyrelsen i en skrivelse den 25 september 1928 dels uttalat, att i statsanstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa skulle kunna för vård mottagas — förutom obildbara sinnesslöa, som vore att beteckna såsom svårskötta, däribland även sådana, hos vilka sinnesslöheten vore förenad med epilepsi — även med epilepsi behäftade sinnessjuka, vilka kommit i ett kroniskt stadium av sjukdom, dels ock beräknat, att vårdplatser för de kategorier, som sålunda borde intagas å statsanstalt för svårskötta, obildbara sinnesslöa, vore behövlige för minst 558 män och 329 kvinnor.

Kasernkommittén, som erhållit del av nämnda skrivelse, har med hänsyn till att sinnesslöanstalten alltså skulle komma att omfatta flera platser än det antal, som beräknats erforderligt för svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön, anfört följande.

Denna omständighet syntes böra föranleda övervägande, huruvida icke de å den till Lund förlagda statliga blindanstalten intagna manliga asylisterna, som icke vore fullständigt blinda utan hade ledsyn, skulle kunna överflyttas till den föreslagna sinnesslöanstalten. Förhållandet vore nämligen det, att utrymmet i blindanstaltens asyldavdelning vore otillräckligt, så att icke alla de blinda obildbara sinnesslöa, som blivit till anstalten anmälda, kunnat mottagas. Detta hade föranlett blindanstaltens styrelse att i skrivelse den 30 mars 1926 hos skolöverstyrelsen hemställa, att styrelsen måtte vidtaga åtgärder för närmare utredning angående anordnandet av nya asylplatser. Särskilda åtgärder härutinnan syntes möjligen icke behöva bliva erforderliga, därest överflyttning från statens blindanstalt av förenämnda kategori av asylisterna kunde äga rum till berörda anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön.

I fråga om kostnadsberäkningarna må här framhållas, att om samtliga kostnader, såsom kommittén beräknat, utgöra 4,200,000 kronor och 612 vårdplatser utvinnas, uppgår kostnaden per vårdplats till 6,862 kronor. Härtill har kommittén anfört, att en helt ny anstalt av föreliggande typ skulle draga ungefärligen samma kostnad som en sinnessjukanstalt eller minst 8,000 kronor per vårdplats. Utnyttjandet av de å anstaltsområdet redan utförda byggnadsarbetena hade alltså medfört, att kostnaderna kunnat nedbringas med omkring 1,150 kronor per vårdplats.

Slutligen har kommittén framhållit, att genom anordnandet av den sålunda föreslagna anstalten, som för övrigt vore starkt av behovet påkallad, hade en uppgörelse med Lunds stad kunnat åvägbringas på för statsverket rimliga villkor.

Yttranden
över kasern-
kommitténs
förslag
m. m.

Genom remiss den 8 oktober 1929 anbefalldes medicinalstyrelsen att — sedan styrelsen inhämtat yttranden *dels* från byggnadsstyrelsen, *dels ock*, vad angår överflyttning till den föreslagna anstalten från vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte av manliga asylister med ledsyn, från skolöverstyrelsen efter hörande av styrelsen för sistnämnda anstalt — avgiva utlåtande över kasernkommitténs förslag. Sedan arméförvaltningens fortifikationsdepartement, med bifogande av ett av chefen för södra arméfördelningen avgivet yttrande, i skrivelse den 6 november 1929 förklarar sig icke hava något att erinra mot förslaget, överlämnade Kungl. Maj:t genom remiss den 12 november 1929 denna fortifikationsdepartementets skrivelse jämte bilaga till medicinalstyrelsen för att tagas i övervägande vid avgivandet av det genom remissen den 8 oktober 1929 infordrade utlåtandet.

I anledning av förstnämnda remiss inkom skolöverstyrelsen till medicinalstyrelsen med ett den 22 oktober 1929 dagtecknat utlåtande, därvid tillika överlämnades från styrelsen för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte infordrat yttrande.

Därjämte avgav i anledning av samma remiss byggnadsstyrelsen utlåtande till medicinalstyrelsen den 14 november 1929.

Efter samråd med representanter för medicinalstyrelsen utarbetade vidare, sedan Kungl. Maj:t genom brev den 20 december 1929 ställt medel för ändamålet till medicinalstyrelsens förfogande, arkitektbyrån Hjalmar Cederström & Uno Borg två ändringsförslag, betecknade det ena *alternativ A* och det andra *alternativ B*. Ritningarna till ändringsförslagen äro daterade den 8 januari 1930.

Över ändringsförslagen avgav sedermera byggnadsstyrelsen på medicinalstyrelsens hemställan yttrande med skrivelse till medicinalstyrelsen den 6 februari 1930.

Härefter avgav medicinalstyrelsen utlåtande i ämnet den 14 februari 1930.

Intagning av
blinda sinnes-
slöa å
anstalten.

Beträffande först den ifrågasatta överflyttningen till ifrågavarande anstalt från vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte av vissa manliga asylister har *styrelsen för sistnämnda vårdanstalt* anfört, att styrelsen för sin

del icke hade något att invända mot att manliga asylister av den föreslagna kategorien överflyttades till sinnesslöanstalten i den mån utrymme icke kunde beredas dem på blindvårdsanstalten.

Skolöverstyrelsen har uttalat, att icke heller överstyrelsen hade något att erinra mot att i vårdanstalten intagna manliga asylister med ledsyn överflyttades till sinnesslöanstalten och att överstyrelsen för övrigt funne den föreslagna anordningen välbetänkt med hänsyn till vårdanstaltens begränsade elevutrymme.

Jämväl *medicinalstyrelsen* har funnit sig kunna tillstyrka den ifrågasatta anordningen, därvid styrelsen dock utgått från att överflyttningen skulle avse endast obildbara sinnesslöa, svårskötta eller icke svårskötta, och i allmänhet endast vuxna personer. Än vidare har styrelsen förutsatt, att den nya anstalten, såsom även kasernkommittén syntes hava tänkt sig, skulle tagas i anspråk för ifrågavarande blinda sinnesslöa blott i den mån dess platsutrymme icke behövde anlitas till det för anstalten i första hand avsedda ändamålet. Direkt intagning borde givetvis lika väl som överflyttning kunna ifrågakomma.

I fråga om kasernkommitténs förslag i övrigt har, såsom förut nämnts, *byggnadsstyrelsen* avgivit utlåtande häröver den 14 november 1929. Häri har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Byggnads-
styrelsen
den 14 novem-
ber 1929.

Förslaget i fråga föranledde erinringar från byggnadsstyrelsens sida beträffande följande byggnader.

Kasernbyggnaden A. Till bottenvåningen hade förlagts sysslomansexpeditionen och övriga administrativa lokaler, apotek samt operations- och behandlingsrum. Det förefintliga utrymmet vore synnerligen rikligt, men våningshöjden vore endast 2.5 meter och golvet låge i markens nivå. Fönstren hade breddats, vilket emellertid vore en mycket dyrbar åtgärd, då sockeln vore utförd av en hård granitart. För arbetsrum syntes denna souterrainvåning vara mindre lämpad, då ljusförhållandena till de låga och djupa rummen bleve mindre goda. Som emellertid någon annan användning av dessa lokaler ej syntes föreligga, ville byggnadsstyrelsen ej motsätta sig de i denna våning föreslagna ändringsarbetenas genomförande.

De fyra olika ingångarna syntes böra omstuderas. Det vore måhända fördelaktigt att ordna en huvudingång i byggnadens mittparti, där nu två ingångar låge intill varandra. Byggnaden vore ursprungligen planlagd med endast två trappor, förlagda vid mitten. Denna trappanordning vore i föreliggande ritningar bibehållen, vilket för utrymningen vore mindre tillfredsställande, varför reservtrappor vid byggnadens båda ändpartier syntes bliva erforderliga. Då trapporna icke blivit utförda, innan byggnadsarbetena avbrötos, borde undersökas, huruvida icke med hänsyn till undvikande av reservtrappor trapporna kunde läggas på annan plats, t. ex. vid byggnadens ändpartier, varigenom planlösningen skulle bliva mera överensstämmande med de nya paviljongerna.

A vinden hade inlagts 24 dubbelrum och en dubblett för personal. Yttertaget komme så lågt, att rumshöjden vid ytterväggar endast bleve 2 meter och de däri upptagna fönstren lämnade mindre tillfredsställande belysning genom dessas låga läge, då fönsterbröstningen bleve 0.5 meter och fönsterhöjden 1 meter. Dessa olägenheter skulle givetvis kunna avhjälpas genom

höjning av taket. Den s. k. festsalen finge av samma anledning mycket dålig belysning, varför ett takfönster hade anordnats. Genom takets höjning skulle salen kunna göras mera tilltalande till ökad trevnad för personalen.

Paviljongerna B, C och D. Den långa korridoren utanför enkelrummen i paviljongerna B och C syntes bliva väl mörk. I paviljongen C låge serveringsrummet och matsalarna på var sin sida om korridoren. Dessa paviljonger hade icke kunnat anpassas efter de befintliga grunderna, utan dessa hade utökats och kompletterats med nya grundmurar, i vissa fall liggande intill de befintliga. Då dessa grunder enligt uppgift nedförts genom de lösare marklagren, syntes svårighet uppstå att åtminstone invid gammal mur erhålla fast underlag för en ny. Planerna syntes därför böra i viss mån omstuderas, så att de gamla murverken i större utsträckning kunde användas.

Portvakthus M vore väl stort tilltaget och borde kunna minskas.

Personalbyggnaden G. Bostäderna borde läggas så, att befintliga väggar kunde användas såsom skiljeväggar mellan de olika bostäderna, varigenom bättre ljudisolering och enklare planlösning skulle vinnas.

Mot förslaget i övrigt hade styrelsen intet att erinra.

Kostnaderna, 4,200,000 kronor, syntes i det stora hela vara något högt beräknade och syntes kunna nedsättas till 4,100,000 kronor.

Medicinalstyrelsens
ändringsförslag.

De på medicinalstyrelsens föranstaltande utarbetade *ändringsförslagen*, för vilka jag härefter torde få redogöra, innebära följande.

Enligt *alternativ A* har en huvudtrappa förlagts i den redan uppförda kasernbyggnadens mitt, där en hiss bibehållits på ungefär samma plats som i kommitténs förslag. Vid vardera ändan av byggnaden föreslås en reservtrappa, som icke är avsedd att användas av patienterna och därför ansetts kunna anordnas som svängd trappa. Huvudingången har ävenledes förlagts till mitten av byggnaden. I souterrainvåningen har planen förändrats i enlighet härmed. I mellanvåningarna (sjukavdelningarna) har inläggandet av reservtrapporna föranlett en ändrad placering i klosettrummen, medan planen i övrigt bibehållits i stort sett oförändrad. I vindsvåningen har genom en ändring i takkonstruktionen rumshöjden i yttre delen av rummen förbättrats, så att den endast invid ytterväggen är så låg som 2 meter, varjämte fönsteröppningarna höjts, med fönsterbröstningen 75 cm över golvet, samt breddats.

Enligt *alternativ B* skulle:

1) kasernbyggnadens utbyggnad anordnas enligt *alternativ A* med undantag för souterrainvåningen, däri sådana lokaler, som icke erfordras för entréer, trappor och vissa utrymmen för sjukavdelningarnas inom paviljongen behov, inredas till förråd,

2) en ny administrationsbyggnad uppföras, inrymmande jämväl bostadslägenheter för syssloman och underordnad läkare,

3) den för sistnämnda ändamål av kasernkommittén föreslagna nybyggnaden (Litt. O) utgå.

Beträffande den närmare utformningen av det såsom *alternativ B* be-tecknade förslaget må nämnas, att i souterrainvåningen av kasernbyggnaden föreslås i huvudsak samma anordningar som i alternativ A beträffande in-

gångar, trappor och vissa till sjukavdelningarna hörande lokaler. I övriga utrymmen insätts fönster och dörrar och inläggas cementgolv; lokalerna bibehållas i övrigt i befintligt skick. — Administrationsbyggnaden förlägges vid huvudinfartsvägen mitt framför anstaltskomplexet. Den uppföres i två våningar. I bottenvåningen anordnas expeditioner och kontorslokaler samt apoteks-, laboratorie- och operationsrum. I övre våningen inrättas bostäder, med samma rumsantal som enligt kommitténs förslag, för syssloman och en underordnad läkare. Därjämte erhållas ett rum för telefonist och ytterligare tvänne bostadsrum för städerskor eller vikarier.

Alternativ A har beräknats medföra en ökad kostnad i förhållande till kommitténs förslag av 7,000 kronor, vilket belopp emellertid skulle kunna rymmas inom ramen av de beräknade kostnaderna. *Alternativ B* skulle enligt medicinalstyrelsens beräkningar draga en merkostnad av 64,000 kronor.

I sitt yttrande den 6 februari 1930 har *byggnadsstyrelsen* anfört följande.

Byggnads-
styrelsen
den 6 februari
1930.

Vid verkställd granskning av det som *alternativ A* betecknade ändringsförslaget hade byggnadsstyrelsen funnit, att de av styrelsen tidigare framställda erinringarna beträffande den föreslagna utbyggnaden av kasernbyggnaden blivit vederbörligen beaktade, och hade byggnadsstyrelsen icke något annat att erinra mot nämnda alternativ än vad styrelsen tidigare framhållit beträffande olämpligheten av att förlägga administrationslokaler i kasernbyggnadens låga och dåligt belysta bottenvåning med dess i markens nivå liggande golv. Med hänsyn till de betydande kostnader, som dessa lokalers iordningställande till administrationslokaler skulle kräva, utan att dessa lokaler likväl bleve fullgoda, funne sig byggnadsstyrelsen böra förorda, att administrationslokalerna i enlighet med det föreliggande *alternativ B* förlades till en särskild nybyggnad, som även inrymde vissa bostadslägenheter, och att de för administrationslokalerna tidigare avsedda utrymmena i kasernbyggnadens bottenvåning toges i anspråk såsom förrådslokaler.

Genomförandet av *alternativ B* hade enligt den av medicinalstyrelsen framlagda kostnadskalkylen beräknats draga en merkostnad av 64,000 kronor i förhållande till den av kasernkommittén tidigare beräknade byggnadskostnaden. Denna merkostnad vore enligt byggnadsstyrelsens mening väl högt tilltagen, vilket vore beroende därpå, att å ena sidan kostnaderna för de nu föreslagna ytterligare byggnadsarbetena, i likhet med vad som vore förhållandet beträffande det av kasernkommittén framlagda förslaget, beräknats väl höga samt att å andra sidan kostnaderna för de arbeten enligt kasernkommitténs förslag, som enligt *alternativ B* icke skulle komma till utförande, beräknats väl låga. Enligt en inom byggnadsstyrelsen verkställd approximativ kostnadsberäkning syntes merkostnaden för *alternativ B* därför kunna minskas till omkring 40,000 kronor.

Därest de förrådslokaler å sammanlagt omkring 600 kvadratmeter, som skulle erhållas enligt *alternativ B*, icke skulle behöva tagas i anspråk för anstaltens räkning, syntes desamma kunna uthyras mot en årshyra, som utgjorde skälig ränta å merkostnaden.

Medicinalstyrelsen har i sitt i ämnet avgivna utlåtande biträtt byggnadsstyrelsens uppfattning såväl angående olämpligheten av administrationslokalers inredande i souterrainvåningen av den redan uppförda kasernbyggnaden som i fråga om trappornas läge i samma byggnad, belysningen i vinds-

Medicinal-
styrelsen.

rummen m. m. I enlighet härmed har medicinalstyrelsen ansett, att det såsom *alternativ A* betecknade förslaget väl innebure väsentligt bättre anordningar än kommitténs förslag och syntes i och för sig icke oantagbart men att ändringsförslaget *alternativ B* borde komma till utförande. Till stöd härför har medicinalstyrelsen anfört huvudsakligen följande.

Administrationslokalerna, som bildade en knutpunkt för såväl personaltrafiken inom anstalten som allmänhetens ärenden till densamma, borde givetvis helst förläggas avskilt från sjukvårdsbyggnad. De lokaler, varom här vore fråga, komme dessutom enligt kasernkommitténs förslag att ligga så gott som i markplanet och finge väl låg rumshöjd och mindre god belysning. Medicinalstyrelsen ansåge, att den merkostnad av, enligt byggnadsstyrelsens beräkningar, omkring 40,000 kronor, som genomförandet av ändringsförslaget *alternativ B* skulle betinga, tillfullo motsvarades av de väsentliga fördelar, som därmed stode att vinna. Beträffande användandet av de därvid erhållna förrådslokaler, för vilka sjukhuset icke syntes hava något påtagligt behov, hade byggnadsstyrelsen antytt, att de eventuellt skulle kunna uthyras. För egen del ville medicinalstyrelsen i detta avseende framhålla, att en användning av lokalerna som depoter för arméns, Röda korsets eller möjligen andra institutioners behov väl vore möjlig, utan att sjukhusdriften därav lede intrång. Även för anstaltens räkning syntes emellertid lokalerna kunna bliva till nytta, i det att god tillgång på förrådsutrymmen på många handa sätt underlättade driften. För ett speciellt ändamål, uppställning av den tjänstgörande personalens cyklar, bleve någon del av utrymmet säkerligen synnerligen välkommet.

I fråga om den föreslagna dispositionen av den uppförda kasernbyggnaden har medicinalstyrelsen vidare anmärkt på att personalrummen i vindsvåningen förlagts över patientlokaler. En sådan förläggning vore, har styrelsen anfört, en icke önskvärd anordning, emedan personalen därvid kunde på ett besvärande sätt störas från sjukavdelningarna, så ock patienterna från personalrummen, som efter dagtjänstens slut befolkades samtidigt med att patienternas sovtid började. Emellertid har styrelsen i detta sammanhang framhållit, att det här gällde anstaltens lugnaste patienter, vilka å sin sida vore föga ömtåliga. Styrelsen har därför icke velat ifrågasätta ändring i den föreslagna användningen av vindsvåningen, som erbjöde så väsentliga ekonomiska fördelar.

Medicinalstyrelsen har ytterligare framställt ett par anmärkningar mot kommitténs förslag.

Sålunda har styrelsen påpekat, att förslaget upptog endast 8 lägenheter för gifta skötare. Detta antal har syntes styrelsen väl knappt i förhållande till det till 90 beräknade antalet av dessa befattningshavare. Styrelsen ansåge dock icke oundgängligen nödvändigt att vid anstaltens öppnande hava tillgång till ett större antal dylika lägenheter och funne sig därför icke böra påyrka en utökning, innan erfarenheterna vid anstaltens drift framdeles kunde påkalla densamma.

Vidare vore enligt styrelsens mening det föreslagna bostadshuset för syssloman och andre läkare ej fullt tillfredsställande planlagt, så till vida som de relativt små lägenheterna vore uppdelade på två våningar. Planlösningen

syntes i samband med uppgörandet av definitiva ritningar böra omstuderas, därest byggnaden överhuvudtaget skulle komma till utförande.

Beträffande de av byggnadsstyrelsen framställda anmärkningarna i fråga om andra byggnader än den uppförda kasernbyggnaden har medicinalstyrelsen ansett, att dessa, som avsåge mindre ingripande förändringar, skulle kunna iakttagas vid utarbetandet av de definitiva ritningarna till ifrågasvarande byggnader.

I fråga om kostnaderna har medicinalstyrelsen anslutit sig till byggnadsstyrelsens beräkningar.

Den fördelning av vårdplatserna, som kasernkommittén föreslagit, har icke föranlett någon erinran från medicinalstyrelsens sida. Styrelsen har emellertid påpekat, att kommittén räknat med hela det tillgängliga platsantalet, varav dock omkring 3 procent, eller 18 platser, borde beräknas som reserv och den effektiva platssiffran sålunda minskas till 594. Den föreslagna storleken av anstalten har medicinalstyrelsen ansett lämplig ur såväl sjukvårds- som administrativ synpunkt.

Ej heller mot den av kommittén gjorda beräkningen av personal, som kunde bliva erforderlig vid anstalten, har medicinalstyrelsen funnit något vara i stort sett att erinra. Styrelsen har dock framhållit, att frågan om personalbehovet borde få bliva föremål för närmare utredning först i samband med anstaltens öppnande.

Det till medicinalstyrelsen remitterade yttrandet från arméförvaltningens fortifikationsdepartement har icke föranlett något yttrande från styrelsens sida.

På grund av beslut av 1930 års riksdag är redan bestämt, att det ofullbordade kasernetablissemnetet i Lund skall tagas i anspråk för anordnandet av en statlig anstalt för svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön. Området för anstalten är likaledes fastställt, nämligen genom det avtal, som träffats mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och Lunds stad, å den andra, angående reglerandet av vissa ersättningsanspråk med anledning av södra skånska infanteriregementets förflyttning från Lund. Nu gäller det närmast att bestämma den byggnadsplan, efter vilken kasernetablissemnetet bör omändras och utbyggas.

*Departements-
chefen.*

Det må då först framhållas, att redan riksdagsbeslutet förra året synes innebära, att som grund för byggnadsplanen skall läggas kasernkommitténs förslag. Riksdagen uttalade emellertid att, i de avseenden där alternativa förslag förekommit, det förväntades, att förslag skulle underställas riksdagen innevarande år. Den prövning av kasernkommitténs förslag, som alltså nu bör företagas, torde dock icke böra begränsas till de punkter, där olika meningar yppats, utan synes böra avse förslaget i dess helhet.

Vid den granskning jag från denna utgångspunkt underkastat kasernkommitténs förslag har jag funnit, att detsamma i stort sett torde väl lämpa sig att komma till utförande. De erinringar, som framställts av medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen, hava emellertid synt mig böra föranleda vissa avvikelser.

Den mest ingripande av dessa berör administrationslokalerna för den blivande anstalten, vilka kasernkommittén föreslagit skola inredas i bottenvåningen av den redan uppförda kasernbyggnaden. De skäl, myndigheterna anfört mot en sådan anordning, har jag icke kunnat undgå att finna tungt vägande. Jag kan därför icke förorda, att nyssnämnda våning tages i bruk till administrationslokaler. Av den sålunda föreslagna omläggningen följer visserligen, att våningen till största delen skulle inredas till förrådslokaler — vartill den också från början varit avsedd — för vilka anstalten dock ej skulle hava något oundgängligt behov. Denna olägenhet synes ej kunna undvikas. Men jag vill påpeka, att medicinalstyrelsen framhållit, att förrådslokalerna dock skulle kunna bliva till nytta för anstaltens räkning, i det att god tillgång på förrådsutrymmen på flera sätt underlättade driften. Givetvis kan även ifrågakomma att, såsom myndigheterna ifrågasatt, uthyra lokalerna eller utnyttja dem för vissa slag av patientarbeten. De huvudförrådslokaler, som skulle inredas enligt kasernkommitténs förslag, synas ej lämpligen kunna disponeras för andra ändamål och synas ej heller i och för sig komma att draga annat än oväsentliga kostnader.

En följd av min ståndpunkt i fråga om utnyttjandet av bottenvåningen i den uppförda kasernbyggnaden blir, att jag anser, att särskild administrationsbyggnad måste uppföras. Mot det förslag till uppförande av en sådan byggnad, som framlagts i ändringsförslaget *alternativ B*, har jag intet att erinra. Detta förslag innebär i sin tur, att det av kommittén föreslagna bostadshuset för syssloman och andre läkare skulle utgå. Kostnaderna skulle med anledning av administrationshusets uppförande enligt byggnadsstyrelsens beräkningar höjas med omkring en procent — 40,000 kronor — i förhållande till kostnaderna för kommitténs förslag. Till förtydligande av uppgifterna i handlingarna vill jag här nämna, att enligt *alternativ B* de dyrbara åtgärder med fönstrens breddning, som byggnadsstyrelsen påtalat, icke skola komma till utförande.

De ändringar i övrigt, som byggnadsstyrelsen föreslagit beträffande inredningen av den uppförda kasernbyggnaden och som beaktats i de på medicinalstyrelsens föranstaltande utarbetade ändringsförslagen, synas mig böra iakttagas. Jag förordar alltså även i dessa delar det såsom *alternativ B* betecknade ändringsförslaget.

Vidkommande några av de övriga byggnaderna har byggnadsstyrelsen jämväl framställt vissa erinringar. Dessa avse mindre ändringar och torde böra beaktas vid arbetenas utförande.

I övrigt vill jag tillstyrka, att ändrings- och tillbyggnadsarbetena verkställas väsentligen i enlighet med kasernkommitténs förslag. Härvid har jag icke förbisett de anmärkningar, som framställts av medicinalstyrelsen, bland annat beträffande det förhållandet, att personalrummen i vindsvåningen av den uppförda kasernbyggnaden förlagts över patientlokaler ävensom därom att antalet lägenheter för gifta skötare vore väl lågt. Jag har emellertid på skäl, som redan medicinalstyrelsen anfört, funnit, att dessa anmärkningar icke böra föranleda ändring i byggnadsplanen. Vad sistnämnda

fråga angår vill jag erinra om att lämplig plats för ytterligare ett bostadshus för skötare finnes å anstaltsområdet, därest det framdeles skulle finnas nödigt att öka antalet bostäder.

Beträffande personalen i allmänhet må i detta sammanhang framhållas, att enligt förslaget allenast en del av densamma skulle beredas bostäder inom, medan återstoden skulle få hyra bostäder utanför själva anstaltsområdet. Den förstnämnda kategorien uppgår till det antal, som ansetts lämpligen böra ständigt finnas till hands inom anstalten. Enligt vad jag erfarit skulle detta antal icke behöva ökas, därest till följd av det förslag, som i årets statsverksproposition framlagts angående inskränkning av arbetstiden för den vid statens sinnessjukhus anställda sjukvårdspersonalen, större antal personal än kasernkommittén beräknat skulle komma att erfordras vid ifrågavarande anstalt.

Mot kostnadsberäkningarna har jag ej någon erinran att framställa. Med hänsyn till den byggnadsplan, jag i det föregående förordat, torde därför kostnaderna böra uppskattas till 4,140,000 kronor.

För att möjliggöra ett bedömande av konsekvenserna för statsverket av upprättandet av viss anstalt hava tidigare de sannolika kostnaderna för anstaltens inventarietrustning ävensom de årliga driftkostnaderna, såväl personalkostnaderna som andra, plägat uppskattas. Naturligtvis kunna sådana beräkningar endast bliva rent approximativa. I förevarande fall, där beslut av den anslagsbeviljande myndigheten redan fattats om att anstalten skall komma till stånd, torde anledning saknas att i detta sammanhang ingå på några beräkningar av dylikt slag.

Det återstår mig ännu att taga ställning till förslaget om överflyttning till ifrågavarande anstalt från vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte av manliga asylister med ledsyn, eller om direkt intagning av dylika i anstalten. Härvid vill jag först framhålla, att jag — i likhet med min företrädare i ämbetet — i huvudsak delar medicinalstyrelsens i skrivelserna den 25 september 1928 uttalade uppfattning beträffande de kategorier, som böra intagas å statsanstalt för svårskötta, obildbara sinnesslöa. Dock torde härifrån i princip böra undantagas sådana svårskötta, obildbara sinnesslöa, som jämväl äro blinda eller vilkas synförmåga är så nedsatt, att intagning å statsanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte må enligt för anstalten gällande bestämmelser äga rum. Dessa hava ej heller medräknats vid uppskattningen av platsbehovet. Det oaktat finner jag beträffande disponerandet av de *överskottsplatser*, som må komma att finnas i den nya sinnesslöanstalten efter det att dess egentliga ändamål fyllts, intet vara att erinra mot den ifrågasatta, av vederbörande myndigheter förordade anordningen under de förutsättningar, från vilka medicinalstyrelsen utgått. Jag vill emellertid i detta sammanhang betona, att överskottet på platser i själva verket ej torde bliva så stort, som kasernkommittén antagligen tänkt sig. Visserligen skulle platsantalet i anstalten enligt det av mig förordade förslaget bliva 612. Men å ena sidan synes med hänsyn till behovet av vissa reservplatser normalbeläggningen icke böra fastställas högre än vad medici-

nalstyrelsen föreslagit, eller till 594 platser, vilket alltså innebär en minskning av 18 platser, och å andra sidan bör beaktas, att den siffra, som angivits för det beräknade platsbehovet, utgör en minimisiffra.

Anslag för
budgetåret
1931/1932.

Härefter övergår jag till frågan om det anslagsbelopp, som för nästkommande budgetår bör ställas till förfogande för arbetena med Lundaanstaltens inrättande.

Detta belopp har av *byggnadsstyrelsen* i skrivelse den 7 augusti 1930 beräknats till 1,300,000 kronor. Byggnadsstyrelsen har därvid anfört följande.

Kostnaderna för etablissemangets utbyggande vore av kasernkommittén beräknade till 4,200,000 kronor. Någon reducering av dessa kostnader syntes kunna påräknas, men då Kungl. Maj:t ännu icke tagit definitiv ställning till förslaget och flera alternativ föreläge, kunde kostnadssumman icke nu fixeras. Under förutsättning att arbetena kunde med full kraft igångsättas med ingången av budgetåret 1931/1932, ansåge styrelsen, att byggnadsföretaget borde lämpligen kunna fullbordas före utgången av år 1934, det ville säga, den effektiva byggnadstiden skulle komma att omfatta ungefär $3\frac{1}{2}$ år. Om ett belopp av 200,000 kronor reserverades för sista budgetåret, skulle sålunda utöver redan anvisat belopp omkring 3,900,000 kronor vara att jämnt fördela på tre budgetår och ansåge sig styrelsen sålunda för budgetåret 1931/1932 böra föreslå 1,300,000 kronor.

Medicinalstyrelsen har enligt utlåtande den 12 september 1930 icke funnit något att erinra mot byggnadsstyrelsens beräkning.

Såsom framgår av vad jag förut yttrat, anförde 1930 års riksdag att, där est så ur budgetsynpunkt skulle visa sig erforderligt, anslag för ifrågasvarande sinnesslöanstalt borde beredas av medel, som fonderats av rusedrycksinkomster.

I årets statsverksproposition har jag vid den preliminära beräkningen av anslagsbehovet till hospitalsbyggnader, med hänsyn till det statsfinansiella läget och under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet anfört i samband med inkomstberäkningen för nästa budgetår, anslutit mig till den av riksdagen sålunda uttalade uppfattningen.

Departements-
chefen.

Den av byggnadsstyrelsen gjorda beräkningen rörande anslagsbehovet för nästa budgetår har jag icke funnit anledning frångå. I överensstämmelse med min i statsverkspropositionen intagna ståndpunkt förordar jag, att det sålunda för nästa budgettermin tillstyrkta anslagsbeloppet å 1,300,000 kronor skall utgå av statsverkets fond av rusedrycksmedel.

Ändringsarbeten å vattenverket vid Sundby sjukhus vid Strängnäs.

För vattenledningen till Sundby sjukhus vid Strängnäs användes *dels* grundvatten, *dels ock* vatten från Mälaren. Dessa båda slag av vatten blandas med varandra.

Grundvattentäkten är belägen omkring 300 meter öster om maskinhuset i en dalgång mot Mälaren. Grundvattnet är järnhaltigt — 1.1 till 0.6 mg järn per liter — och har en hårdhet, som för närvarande uppgår till 18

tyska hårdhetsgrader. För grundvattnets utvinnande äro anordnade tre betongbrunnar om 900 mm diameter, nedsänkta till ett djup av respektive 5, 5.7 och 8 meter under markytan. Från brunnarna pumpas vattnet till ett i omedelbar närhet av maskinhuset beläget grundvattenfilter, varest järnet borttages genom luftning och filtrering genom makadam och sand.

Mälärvattnet intages genom en söder om sjukhusets kolgård och lossningsbrygga förlagd 300 mm ledning, utdragen i sjön omkring 150 meter och utförd till den del, som är förlagd i sjön, av gjutjärnsrör och i land av betongrör. Ledningen inmynnar i en silbrunn, belägen omkring 40 meter söder om maskinhuset. Råvattnet pumpas från denna brunn till ett tvådelat sandfilter, anordnat för långsamfiltrering. Från filtren avrinner det renade vattnet till en renvattenbehållare, rymmande 350 kubikmeter. Sammanlagda filterytan är 72 kvadratmeter.

I skrivelse den 26 september 1930 har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga styrelsen att låta utföra ändringsarbeten å vattenverket vid ifrågavarande sjukhus i enlighet med ett av ingenjören John Bergström uppgjort förslag samt ställa för ändamålet erforderliga medel till styrelsens förfogande.

Ingenjören Bergströms förslag omfattar *dels* utvidgning av reningsanläggningen för mälärvattnet m. m., *dels ock* ombyggnad av grundvattenverket.

Ingenjören Bergström har i samband med förslagets avgivande till en början lämnat en redogörelse för vattenförbrukningen inom sjukhuset. Denna utgjorde under år 1928 sammanlagt 140,238 kubikmeter och under år 1929 144,040 kubikmeter, motsvarande i medeltal respektive 383 och 394 kubikmeter per dygn eller omkring 450 liter per patient och dygn. Maximiförbrukningen utgjorde för motsvarande år 470 respektive 527 kubikmeter per dygn. Medelvardagsförbrukningen, lördagar frånräknade, år 1929 under de veckor, då största förbrukningen ägt rum, hade uppgått till 470 kubikmeter och under år 1930 till 463 kubikmeter.

Den kvantitet på tillfredsställande sätt filtrerat vatten, som vattenledningsverket borde kunna leverera, kunde med ledning av dessa siffror enligt Bergström beräknas utgöra omkring 500 kubikmeter per dygn.

Beträffande tillgången på *grundvatten* har Bergström anfört följande.

I samband med sjukhusets anläggande verkställdes mycket omfattande borrhningsundersökningar för utrönande av det grundvattenförande lagrets beskaffenhet och den vattenmängd, som vore att räkna med. Jordlagren befunnos bestå av lera till djup varierande mellan 4 och 11 meter, och under leran fanns ett grundvattenförande sandlager med en mäktighet av 1 till 3 meter. För undersökningen voro nedslagna ett stort antal observationsrör inom ett område av omkring 400 × 500 meter. Såsom resultat av de då verkställda provpumpningarna ansågs, att en vattenmängd av omkring 150 à 200 kubikmeter per dygn sannolikt vore att räkna med. Det observerades även, att vattentillgången varierade med vattenståndet i Mälaren.

Sedermera hade vid olika tillfällen omfattande provpumpningar ägt rum för utrönande, om tillgången på grundvatten möjligen vore större än som först antagits. Den uppumpade vattenmängden hade därvid kontrollerats medels vattenmätare, och vid de tillfällen, då den erhållna vattenmängden överstigit reningsverkets kapacitet, hade överskottet fått avrinna genom av-

loppsledningen. De erhållna resultaten framginge av följande sammandrag ur de över pumpningen förda protokollen:

Tid för provpumpningen	Uppfordrad vattenmängd kbn per dygn
1924 maj 19—31	264—332
1924 juni 1—10	214—311
1924 juni 19—30	174—237
1924 augusti	197—239
1925 juli 7—31	213—248
1925 augusti 2—18	229—252
1926 januari 4—28	250—268
1928 augusti 1—31	203—219.

Härav framginge, att grundvattentillgången vore betydligt varierande. Sålunda hade den största erhållna kvantiteten utgjort 332 kubikmeter, under det att den minsta uppgått till 174 kubikmeter. I medeltal syntes vara att räkna med omkring 200 kubikmeter vid låg- eller medelvattenstånd i Mälaren. Denna vattenmängd motsvarade det nuvarande luftnings- och järnfilterets kapacitet. De verkställda provpumpningarna och undersökningarna hade sålunda visat, att en utvidgning av grundvattenverket icke vore att räkna med för erhållande av ökad vattentillgång.

I fråga om *mälurvattnet* har Bergström anfört följande.

Såsom av det föregående framginge, kunde icke räknas med större grundvattentillgång än i medeltal omkring 200 kubikmeter per dygn, så att den mängd mälurvatten, som borde kunna renas, sålunda vid den förut angivna vattenmängden av 500 kubikmeter uppginge till omkring 300 kubikmeter per dygn. Med hänsyn till att någon reserv icke funnes för grundvattenanläggningen, måste emellertid räknas med att denna tillfälligt kunde vara urbruk, och att hospitalets vattenbehov då helt måste tillgodoses med mälurvatten. Vissa inskränkningar i förbrukningen kunde visserligen göras vid ett sådant tillfälle, men borde dock en vattenmängd av omkring 400 kubikmeter kunna erhållas.

Av följande tabell framginge vilka filterhastigheter, som förekomme i den nuvarande långsamfilteranläggningen vid olika vattenmängder.

Totala vattenförbrukningen kbn per dygn	300	400	500	—
Grundvatten	200	200	200	—
Mälurvatten, som skall renas	100	200	300	400
Filterhastighet jämnt fördelad dygnet runt, mm per timme	58	116	174	230
Filterhastighet jämnt fördelad dygnet runt, ett filter avstängt, mm per timme	116	232	348	460

Det vore härvid att märka, att huvudsakliga vattenförbrukningen påginge under 10 timmar, och att filteranläggningen, såsom vanligen vore fallet med anläggningar av ifrågavarande storlek, vore så anordnad, att en viss vattenmängd magasineras ovan sandytan för att filtreras under den tid, då pumpning icke ägde rum, eller då förbrukningen vore liten. I medeltal räknades med att pumpning icke skulle behöva pågå mera än 10 à 12 timmar per dygn. En dygnet runt jämnt fördelad filterhastighet vore i allmänhet vid större förbrukning icke att räkna med.

De filterhastigheter, som nu måste förekomma, för att vattenförbrukningen skulle kunna tillgodoses, överstege högst avsevärt den gräns, eller 100 mm per timme, som erfarenheten visat vara den tillåtna för att ett ur hygienisk synpunkt tillfredsställande reningsresultat skulle vara säkerställt.

De nu vid större förbrukning förekommande filterhastigheterna medförde en allt för stor risk för att en vattenepidemi när som helst skulle kunna uppkomma. Bakteriologiska undersökningar hade även visat, att vid forcerad filtrering reningsresultatet bleve otillfredsställande. En utvidgning av reningsanläggningen för mäljarvatten vore därför obetingat nödvändig, då råvattnet i detta fall vore utsatt för möjligheten att under ogynnsamma vindförhållanden förorenas i betänklig grad, såväl genom hospitalets egen avloppsledning som från Strängnäs stad. Den största filterhastighet, som under kortare perioder borde tillåtas, vore omkring 150 mm per timme. Då endast halva filterarean vore tillgänglig, kunde sålunda icke räknas med att erhålla större mängd renat vatten av tillförlitlig beskaffenhet än högst 130 kubikmeter per dygn.

Bergströms förslag till *utvidgning av reningsanläggningen för mäljarvattnet m. m.* är grundat på långsamfilteranordningens utökande, så att tillräcklig filterarea erhålles.

Förslaget innebär huvudsakligen, att den befintliga reningsanläggningen utökas med en tillbyggnad av armerad betong med överbyggnad av trä, vari inrymmas två sammanbyggda långsamfilter med en filteryta av sammanlagt 193 kvadratmeter, att upplag för tvättad och otvättad sand ävensom sandtvättningstrumma med elektrisk motor anordnas, att det nuvarande trätaket över renvattenbehållaren utbytes mot ett tak av armerad betong med jordbetäckning, samt att vattenståndsmätare uppställas vid renvattenbehållaren med elektrisk överföring till visartavla i maskinhuset.

I avseende å nu berörda förslag har Bergström anfört följande.

De i det föregående påvisade filterhastigheterna, som förekomme i den nuvarande långsamfilteranläggningen, vore så stora, att anordnandet av en föfiltrering medels snabbfilter icke skulle komma att erbjuda tillräcklig säkerhet, med mindre kontinuerlig klorering av filtratet samtidigt anordnades. Förmodligen bleve det i så fall även nödvändigt att förr eller senare utföra en dekloreringsanläggning för att undgå de olägenheter av dålig smak, som alltid vore att tidtals riskera vid kloreringen av ett vatten av ifrågavarande beskaffenhet, och som icke borde få förekomma inom ett sjukhus. Med en sådan anordning skulle sjukhusets vattenrening bliva betydligt komplicerad och kräva en mycket noggrann tillsyn, som säkerligen skulle erbjuda rätt stora svårigheter att åstadkomma. Då därjämte någon nämnvärd minskning i kostnaden för vattenreningen icke heller skulle erhållas, vore en kombination med föfiltrering i detta fall icke tillräddlig.

Det nuvarande kravet på vattenledningsverket vore, att omkring 500 kubikmeter per dygn skulle kunna levereras. Med hänsyn till möjligheten av framtida utvidgning och då vid en utvidgning alltid någon marginal borde beräknas, hade till grund för beräkningen lagts en förbrukning av 600 kubikmeter. Om grundvattenn mängden 200 kubikmeter frändroges, borde sålunda långsamfilteranläggningen med normal filterhastighet kunna leverera 400 kubikmeter per dygn.

Med hänsyn tagen till den erforderliga reserven för avstängningar för rensning, sandpåfyllning och underhåll erhöles en behöflig tillökning av den befutliga filterarean med 193 kvadratmeter. Möjlighet finnes då även

att, i händelse grundvattenanläggningen vore ur bruk, kunna tillgodose hela vattenbehovet med mälarvatten, varvid dock hela sammanlagda filterarean (72 + 193) 265 kvadratmeter måste vara tillgänglig. Den nya filteranläggningen föresloges liksom den nuvarande utförd tvådelad och förlagd intill den befintliga.

Bassängerna med tillhörande regleringskammare skulle utföras av armerad betong och överbyggnaden av trä.

I förslaget inginge anordnandet av upplag för tvättad och otvättad sand samt sandtvättningsmaskin. För en filteranläggning av denna storlek kunde nämligen tvättning av sanden icke lämpligen ske för hand.

Den befintliga, för hela reningsanläggningen gemensamma renvattenbehållaren av armerad betong vore nu försedd med tak av trä, vilket icke vore lämpligt, då träkonstruktionen dels vore utsatt för röta, dels icke kunde underhållas och målas, utan att vattnet löpte risk att förorenas. Det vore därför ett önskemål att få trätaket utbytt mot ett tak av armerad betong med jordbetäckning, varigenom även vunnos, att vattnet icke uppvärmdes under sommaren. Förslag till betongtak hade därför medtagits jämte erforderliga anordningar för uppställandet av en behörlig vattenståndsmätare, så att vattenståndet i behållaren kunde avläsas i maskinhuset, vilket i hög grad underlättade driften.

Vad angår Bergströms förslag angående *ombyggnad av grundvattenverket* innebär detsamma ny överbyggnad till luftningsanordningen, omläggning av makadamfiltret samt ändring av vissa rörledningar och detaljer. I fråga om den nuvarande överbyggnaden har Bergström anfört, att densamma vore mycket bristfällig på grund av frostsador.

Kostnaderna för de föreslagna ny- och ombyggnaderna hava beräknats på följande sätt:

	Kronor
Två sammanbyggda långsamfilter av armerad betong med överbyggnad av trä, invändiga rördelar och ventiler m. m.	56,000
Betongplan för sandupplag, sandtvättningsstrumma med elektrisk motor m. m.	7,000
Rörledningar och ventiler utanför byggnaderna	4,600
Nytt tak av armerad betong m. m. över den befintliga renvattenbehållaren	7,900
Vattenståndsmätare i renvattenbehållaren med visartavla i maskinhuset	2,000
Ombyggnad av befintligt luftningsfilter	11,500
	Summa kronor 89,000

I de sålunda beräknade kostnaderna ingå kostnader för ritningar och kontroll samt diverse och oförutsedda kostnader.

Medicinalstyrelsen har infordrat sjukhusdirektionens utlåtande över Bergströms förslag. Direktionen har i anledning härav till styrelsen överlämnat och såsom eget yttrande åberopat ett av t. f. sysslomannen G. Ström till direktionen avgivet tjänstememorial i ärendet.

Uti detta tjänstememorial anföres följande.

Vattenförbrukningen vid sjukhuset hade sedan flera år tillbaka legat över — tidvis, särskilt under den varma årstiden, betydligt över — filtreringsanordningarnas leveransmöjligheter. Genom forcerad drift och påskyndad filtrering hade den erforderliga kvantiteten likväl kunnat utvinnas, men det hade skett på bekostnad av vattnets kvalitet, som tidvis under sommarmånaderna varit mycket otillfredsställande. Men en påskyndad filtrering lämnade icke blott ett med hänsyn till smak och utseende otillfredsställande vatten, den ökade, såsom ingenjören Bergström i sitt förslag framhölle, i hög grad risken för smittoämns överförande genom vattnet och kunde med andra ord vara direkt hälsovådlig.

Ingenjören Bergströms förslag byggde på en utvidgning av filteranläggningen för målarvatten och ginge ut på, att ett nytt filterhus av armerad betong, innehållande två sammanbyggda filterbassänger, uppfördes. Genom denna ökning beräknades vattenverkets sammanlagda kapacitet komma upp i en kvantitet vid normal drift och filtrering av omkring 600 kubikmeter filtrerat vatten per dygn, motsvarande vattenbehovets fulla tillgodoseende från såväl kvantitativ som kvalitativ synpunkt. Förslaget inrymde emellertid dessutom en viss reserv, beräknad för oförutsedd driftsinskränkning samt för sådan inskränkning, som påkallades av tillsyn, reparationer och underhåll av anläggningarna.

Förutom utvidgning av filteranordningarna för målarvatten hade ingenjören Bergström föreslagit ombyggnad av det nuvarande grundvattenverket. Detta befunde sig sedan flera år tillbaka i ett mycket bristfälligt skick, och behovet av ombyggnad vore ytterligt trängande. Ingenjören Bergström hade vidare föreslagit, att nuvarande tak av trä över renvattenbehållaren ersattes av tak av armerad betong med jordbetäckning. Det nuvarande taket vore utsatt för röta och svampbildning, och den föreslagna åtgärden vore därför synnerligen behöfelig. Slutligen upptog förslaget betongplan för upplag och maskin för tvättning av filtersand. Den tvättade sanden upplagrades nu i en provisorisk ficka av plank, och tvättningen av sanden verkställdes för hand, vilket vore både tidsödande och dyrbart. Behovet av de nu föreslagna anordningarna hade också sedan länge varit aktuellt, men frågan hade fått anstå i avvaktan på nu föreliggande förslag.

Då förslaget i sin helhet icke gäve anledning till erinran i något avseende utan syntes på ett rationellt och betryggande sätt avhjälpa nu rådande svårigheter med tillgodoseende av sjukhusets behov av vatten, hemställdes, att sjukhusdirektionen ville hos medicinalstyrelsen uttala sin fulla anslutning till förslaget.

För egen del har *medicinalstyrelsen* anfört följande.

Sedan flera år tillbaka hade ett starkt behov av utvidgning av vattenledningsverket vid ifrågavarande sjukhus gjort sig gällande. Filtreringsanordningarna hade nämligen visat sig otillräckliga, och det nuvarande grundvattenverket hade befunnit sig i ett bristfälligt skick.

Den föreslagna utvidgningen vore därför av behovet synnerligen påkallad. Mot det av ingenjören Bergström på uppdrag av medicinalstyrelsen uppgjorda förslaget, vilket slutade på en summa av 89,000 kronor, hade styrelsen intet att erinra.

I ärendet har *byggnadsstyrelsen* avgivit infordrat utlåtande den 11 december 1930. Byggnadsstyrelsen, som icke hade något att erinra beträffande det föreliggande förslaget eller den för förslagets genomförande beräknade kostnaden, har tillstyrkt bifall till medicinalstyrelsens framställning.

Departements-
chefen.

Vad i ärendet förekommit synes mig visa, att åtgärder för utvidgning av vattenledningsverket vid Sundby sjukhus vid Strängnäs oundgängligen måste vidtagas. Det förslag, som här framlagts i sådant hänseende, synes väl ägnat att komma till utförande. Jämväl övriga föreslagna åtgärder torde böra vidtagas. Då risken, att epidemi kan komma att uppstå till följd av de nuvarande bristerna, lär vara ständigt överhängande, synes beslut om ifrågavarande arbeten nu böra fattas, oaktat förslag till plan rörande utförandet av större renoveringsarbeten vid sinnessjukhusen ännu icke föreligger. Medel för ändamålet torde böra utgå av förevarande anslag. Som jag icke har något att erinra mot kostnadsberäkningarna, förordar jag således, att under anslaget till hospitalsbyggnader för utförandet av ifrågavarande arbeten för nästa budgetår beräknas ett belopp av 89,000 kronor.

I detta sammanhang vill jag nämna, att ett i viss mån likartat förslag föreligger beträffande vattenverket vid *St Gertruds sjukhus i Västervik*. Då emellertid behovet av ett genomförande av sistnämnda förslag icke där lär vara lika trängande som i Strängnäs, har jag av statsfinansiella skäl ansett, att med prövning av sist avsedda fråga bör kunna tills vidare anstå.

Länsplatser vid de statliga sinnessjukhusen.

I § 1 mom. 2 av förnyade stadgan den 14 juni 1901 (nr 48) angående sinnessjuka föreskrevs, att tillfälle till vård av sinnessjuka i de fall, om vilka § 46 i stadgan förmälde, skulle inom varje län beredas vid något av dess lasarett. Stadgandet i § 46 innebar, att sinnessjuk, vilken vore i trängande behov av vård å hospital, skulle, till dess plats därstädes kunde beredas honom, för någon kortare tid njuta vård å länslasarett mot avgift, som landstinget ägde bestämma. Enahanda rätt till vård å lasarett skulle tillkomma sinnessjuk, för vilken inträde å hospital beviljats, då tillfälliga omständigheter hindrat hans omedelbara insändande till hospital.

Dessa bestämmelser kompletterades med vissa föreskrifter i lasarettstadgan den 18 oktober 1901 (nr 83). I dennas § 4 var sålunda stadgat, att inom varje landstingsområde skulle, såvida icke landstinget med Kungl. Maj:ts tillstånd anordnat särskild upptagningsanstalt för sinnessjuka, vid något av områdets lasarett finnas en på lämpligt sätt anordnad avdelning för sådan tillfällig vård av sinnessjuka, varom i stadgan angående sinnessjuka förmälde. Föreskriften gällde enligt bestämmelse i lasarettstadgan även stad, som icke deltog i landsting.

Den skyldighet att i viss utsträckning bereda vård åt sinnessjuka, som sålunda förefanns och vilken jämväl funnits enligt tidigare gällande bestämmelser, hava ett flertal landsting ävensom Göteborgs stad fullgjort därigenom, att upptagningsanstalt upprättats i samband med något statens hospital. Därvid har tillgått så, att efter medgivande av riksdagen mellan Kungl. Maj:t och vederbörande landsting eller stad träffats avtal med innehåll bland annat, att landstinget respektive staden skulle uppföra och underhålla viss sjukvårdsbyggnad vid hospitalet och mot en av Kungl. Maj:t fastställd dagavgift erhålla vård för visst antal patienter, samt att staten och landstinget eller

staden skulle äga rätt att uppsäga avtalet med viss uppsägningstid, varefter staten skulle vara skyldig ersätta landstingets eller stadens kostnad för byggnaden med visst belopp, högre om uppsägningen skett av staten än om landstinget eller staden uppsagt avtalet. Förekomsten av dylika till statshospital förlagda upptagningsanstalter framgår närmare av en i 1928 års hospitalsbyggnadsproposition (nr 165, sid. 4) intagen översikt, vartill jag här torde få hänvisa. — Några landsting och städer hava upprättat fristående upptagningsanstalter. Övriga hava inrättat avdelningar för sinnessjuka vid lasarett.

Såväl sinnessjukstadgan som lasarettstadgan av år 1901 hava numera upphört att gälla. De bestämmelser i de upphävda stadgorna, som här berörts, äro emellertid ersatta av en föreskrift i 22 § bland övergångsbestämmelserna i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus. Enligt sist avsedda föreskrift skall jämväl efter nämnda lags ikraftträdande, i den mån ej Konungen annorledes förordnar, inom varje landstingsområde, så ock i stad, som ej deltagar i landsting, finnas särskild av landstinget eller staden driven upptagningsanstalt för sinnessjuka eller ock vid något av landstinget eller staden drivet sjukhus vara anordnad avdelning för tillfällig vård av sådana sjuka.

I 1928 års plan för anskaffande av nya hospitalsplatser ingick även att staten skulle övertaga de av landsting eller städer vid statens sinnessjukhus inrättade upptagningsanstalterna, de s. k. länsplatserna vid nämnda sinnessjukhus. Vad angår Göteborgs stads upptagningsanstalt, Gibraltar, var för övrigt inlösning uttryckligen avtalad redan i överenskommelsen angående stadens övertagande av sin sinnessjukvård. Statsmakterna torde också i samband med 1928 års plan hava i princip gått in för att landstingens och i landsting ej deltagande städers skyldighet över huvud att hålla upptagningsanstalt för sinnessjuka eller särskild avdelning för sådana vid sjukhus skall i sinom tid upphävas.

I den vid 1930 års hospitalsbyggnadsproposition (nr 150) fogade översikten över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. under budgetåren 1928/1929—1937/1938 hava medel beräknats för statsverkets övertagande av länsplatserna vid de statliga sinnessjukhusen först från och med budgetåret 1935/1936. Såsom framgår av vad jag inledningsvis yttrat, har emellertid frågan härom redan nu i viss mån aktualiserats. Detta har skett därigenom, att avtalen rörande två särskilda upptagningsanstalter blivit uppsagda.

Innan jag närmare ingår på dessa avtalsuppsägningar, får jag anmäla, att medicinalstyrelsen i skrivelse den 29 mars 1930 på anförda skäl hemställt om upphävande av landstingens och i landsting ej deltagande städers skyldighet att hålla upptagningsanstalt för sinnessjuka eller anordna avdelning för tillfällig vård av sådana sjuka, vilken framställning jag dock ännu ej funnit skäl underställa Kungl. Maj:t till prövning och avgörande. Anledningen till sistberörda förhållande har varit, att det syntes mig lämpligt att, före det beslut fattas om ett generellt upphävande av ifrågavarande skyldighet, man finge utrönt vederbörande landstings ställning till frågan om

inlösning från statens sida av de vid sinnessjukhusen förlagda upptagningsanstalterna. Utredning för vinnande av upplysning härom har också igångsatts av medicinalstyrelsen.

Jag övergår här efter till avtalsuppsägningarna. Den ena av dessa berör avtalet rörande upptagningsanstalten vid S:t Lars sjukhus i Lund (förutvarande Lunds hospital och asyl); den andra avtalet beträffande upptagningsanstalten vid Restads sjukhus vid Vänersborg (förutvarande Vänersborgs hospital och asyl). Förstnämnda avtal har uppsagts av Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott i skrivelse den 17 september 1930, och det andra avtalet har på visst villkor blivit uppsagt av Älvsborgs läns landsting i skrivelse den 10 november 1930.

Upptagningsanstalten vid S:t Lars sjukhus i Lund.

Vad först angår den av *Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott* i skrivelsen den 17 september 1930 gjorda avtalsuppsägningen rörande upptagningsanstalten vid S:t Lars sjukhus i Lund torde jag till en början få erinra om följande.

Sedan med anledning av en av Malmöhus läns landsting gjord framställning förslag uppgjorts till avtal i fråga om uppförande vid Lunds hospital för länets räkning av en upptagningsanstalt för sinnessjuka, föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 61 1891 års riksdag att för sin del medgiva, att avtal i enlighet med förslaget finge träffas mellan staten och landstinget.

Det avtalsförslag, som sålunda underställdes riksdagen, innebar huvudsakligen, att landstinget skulle vara berättigat att å staten tillhörigt område vid Lunds hospital uppföra en för 20 patienter avsedd byggnad, att landstinget skulle vidkännas kostnaden för nybyggnaden med dithörande promenadgårdar och all fast inredning samt för framtiden bestrida underhållskostnaderna härför, att staten skulle anskaffa och underhålla all den lösa inredningen samt ombesörja och bekosta allt vad i övrigt för de sjukas vård erfordrades, att den nya anstalten skulle införlivas med hospitalets övriga för sjukvården avsedda avdelningar och fritt disponeras av hospitalets styrelse, dock med villkor, att tjugu platser alltid funnes disponibla endast för sjuka från Malmöhus län, att för varje patient skulle erläggas viss avgift till staten, att emellertid ett minimibelopp av 3,000 kronor skulle för varje år i patientavgifter utgöras till staten, samt att staten och landstinget skulle hava ömsesidig rätt till uppsägning av överenskommelsen, att upphöra två år efter uppsägningen med skyldighet för staten att ersätta landstinget kostnaden för byggnaden, därest uppsägningen skedde av staten, med det belopp, som bestämdes av fem gode män, varav staten och landstinget skulle utse två vardera och de sålunda valda den femte, dock att värdet ej finge överstiga verkliga kostnaden för byggnadens uppförande, samt, därest uppsägningen ägde rum från landstingets sida, med två tredjedelar av det på förenämnda sätt bestämda värdet.

I skrivelse den 13 maj 1891, nr 81, anmälde riksdagen, att Kungl. Maj:ts nyssberörda framställning bifallits av riksdagen.

Genom brev den 12 juni 1891 blev ifrågasvarande förslag till avtal, som godkänts av landstinget, antaget för statens del.

Genom proposition nr 17 till 1893 års riksdag begärde här efter Kungl. Maj:t riksdagens medgivande till sådan ändring i avtalet, att i stället för en för tjugu patienter avsedd byggnad vid hospitalet finge uppföras två paviljonger, vardera beräknad för tio patienter.

Jämväl denna framställning bifölls av riksdagen.

Nämnda två paviljonger blevo här efter uppförda och tagna i bruk.

Emellertid visade det sig, att anstalten icke var tillräcklig för ett nöjaktigt tillgodoseende av behovet. Med anledning härav gjordes framställning av direktionen över Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar om tillstånd till anstaltens utvidgning för beredande av plats i var och en av paviljongerna för ytterligare fyra patienter. I proposition nr 123 till 1907 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bland annat att medgiva dylik utvidgning av anstalten. Framställningen bifölls av riksdagen (skrivelse nr 6, punkt 41), och landstinget erhöll sedermera det sökta tillståndet genom Kungl. Maj:ts brev den 5 juli 1907, varefter anstalten i enlighet härmed utvidgades.

I sin förevarande skrivelse den 17 september 1930 har Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott anfört väsentligen följande.

Med föranledande av bestämmelserna i 22 § av den nya sjukhuslagen hade upptagits till övervägande, huruvida anledning föreläge att vidare bibehålla upptagningsanstalten vid Lunds hospital; och hade landstinget, då staten numera gått in för att övertaga vården av de akut sinnessjuka och tillgodose det medicinska vårdbehovet i egentlig mening, funnit det tillbörligt, att en avveckling av upptagningsanstalten skedde. I anslutning härtill hade landstinget uppdragit åt förvaltningsutskottet att företaga uppsägningen.

Med återopande härav finge nu förvaltningsutskottet uppsäga avtalet rörande ifrågavarande anstalt. Enligt avtalet upphörde detta att gälla två år efter uppsägningen, men vore det för landstingets del önskvärt, att en avveckling skedde tidigare, förslagsvis vid utgången av år 1930. Utskottet tilläte sig alltså hemställa, att staten måtte övertaga anstalten vid årsskiftet 1930—1931 eller snarast möjligt därefter.

Därjämte har förvaltningsutskottet i skrivelsen föreslagit två personer till ledamöter av den i avtalet föreskrivna värderingsnämnden.

I infordrat utlåtande den 14 oktober 1930 har *medicinalstyrelsen* anfört följande.

Under återopande av sin förenämnda skrivelse den 29 mars 1930 ävensom av sin den 21 oktober 1927 avgivna reviderade plan för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården ville styrelsen framhålla, att Malmöhus läns landsting icke ägde någon annan anstalt för vård av sinnessjuka än nu ifrågavarande upptagningsanstalt, och syntes därför förvaltningsutskottets framställning avse ett sådant upphävande, åtminstone vad Malmöhus läns landsting beträffade, av den i 22 § av lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus stadgade skyldigheten för landsting och stad, som ej deltagar i landsting, att driva upptagningsanstalt för sinnessjuka eller anordna avdelning för tillfällig vård av sådana sjuka, som styrelsen föreslagit i skrivelsen den 29 mars 1930.

Enligt bestämmelserna i brevet den 12 juni 1891 angående uppförande vid Lunds hospital för Malmöhus läns räkning av en vårdanstalt för sinnessjuka skulle i förevarande fall upptagningsanstalten i fråga vid ett eventuellt övertagande av staten inlösas med två tredjedelar av det värde, som åsattes densamma av den i brevet omnämnda nämnden, vilket värde dock icke finge överstiga den verkliga kostnaden för byggnadens uppförande. Medicinalstyrelsen hade infordrat uppgift angående denna verkliga byggnadskostnad, och hade densamma uppgivits till 88,890 kronor 90 öre. Genom ett förvärv av anstalten skulle statens sinnessjukvård således för ett billigt pris tillföras 28 nya platser.

Medicinalstyrelsen tillstyrkte därför den av förvaltningsutskottet gjorda framställningen.

Därjämte har medicinalstyrelsen i utlåtandet föreslagit två personer till ledamöter i värderingsnämnden.

Upptagnings-
anstalten
vid Restads
sjukhus vid
Vänersborg.

Vidkommande härefter den av *Älvsborgs läns landsting* i skrivelsen den 10 november 1930 gjorda avtalsuppsägningen beträffande upptagningsanstalten vid Restads sjukhus vid Vänersborg må till en början erinras om följande.

Sedan med anledning av en av *Älvsborgs läns landstings* förvaltningsutskott gjord framställning förslag uppgjorts till avtal i fråga om uppförande vid Vänersborgs hospital och asyl för länet's räkning av en upptagningsanstalt för sinnessjuka, föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 110 1905 års riksdag att för sin del medgiva, att avtal i enlighet med förslaget finge träffas mellan staten och landstinget.

Det avtalsförslag, som därmed underställdes riksdagen, innebar, att landstinget skulle vara berättigat att å staten tillhörigt område vid Vänersborgs hospital och asyl uppföra två byggnader efter så kallat öppen-dörr-system av samma storlek och beskaffenhet som en vid anstalten redan uppförd dylik byggnad. I övrigt innehöll avtalsförslaget i huvudsak samma bestämmelser som förslaget till avtal om upptagningsanstalt vid Lunds hospital, och jag får därför hänvisa till den redogörelse för sistnämnda förslag, som lämnats här förut. I nu förevarande avtalsförslag föreskrevs emellertid att det antal platser, som alltid skulle finnas disponibelt för sjuka från länet, skulle utgöra 30, därav 15 avsedda för män och 15 för kvinnor. Anmärkas må särskilt, att bestämmelserna om rätt till uppsägning och om statens ersättningsskyldighet efter uppsägning och sättet för ersättningens bestämmande överensstämde i de båda avtalsförslagen.

I skrivelse den 16 maj 1905, nr 150, anmälde riksdagen, att Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 110 bifallits.

Härefter träffades mellan medicinalstyrelsen, som därtill erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande, och landstinget överenskommelse av det innehåll, som sålunda blivit godkänt av riksdagen.

Den avsedda upptagningsanstalten kom härefter till stånd.

I sin förenämnda skrivelse den 10 november 1930 har *Älvsborgs läns landsting* dels hemställt, att Kungl. Maj:t måtte befria landstinget från skyldigheten att hålla upptagningsanstalten vid Restads sjukhus, dels ock, i händelse av bifall till berörda hemställan, uppsagt det mellan medicinalstyrelsen och landstinget slutna avtalet angående driften av upptagningsanstalten att upphöra från dag, då Kungl. Maj:t befriat landstinget från dess ifrågavarande skyldighet.

I infortrat utlåtande den 6 februari 1931 har *medicinalstyrelsen* bland annat förmält, att kostnaderna för byggnadernas uppförande, enligt meddelande till styrelsen från landstingets expedition, uppgått till 115,180 kronor 4 öre. Inlösningssumman syntes sålunda enligt styrelsen komma att uppgå till högst två tredjedelar av detta belopp eller 76,786 kronor 68 öre, vilket, då anstalten omfattade 30 vårdplatser, utgjorde 2,559 kronor 56 öre per plats. För staten syntes detta pris icke kunna anses högt.

Medicinalstyrelsen har vidare framhållit, att styrelsen ansett självfallet, att de patienter, som vid tidpunkten för statens övertagande av upptagningsanstalten vore å denna för vård intagna, icke skulle behöva av landstinget beredas plats å annat håll utan komme att i den mån behov för dem av vård därstädes kunde föreligga, kvarstanna å sjukhuset, mot i gällande stadga föreskriven avgift.

Medicinalstyrelsen har förordat, att Kungl. Maj:t måtte, med bifall till

den gjorda framställningen, befria Älvsborgs läns landsting från sådan skyldighet, som åligger landsting jämlikt 22 § i sjukhuslagen, samt godkänna den av landstinget under förutsättning av bifall till dess framställning gjorda avtalsuppsägningen, ävensom bemyndiga styrelsen att utse eller hos Kungl. Maj:t föreslå två gode män i och för den i avtalet omhandlade värderingen av upptagningsanstaltens byggnader.

Uppenbarligen hava de avtalsuppsägningar, som i det föregående behandlats, skett allenast under den förutsättningen, att landstingen, efter det upptagningsanstalterna inlösts av staten, skola vara befriade från den enligt övergångsbestämmelserna till sjukhuslagen, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, bestående skyldigheten för dem att för sinnessjuka hålla upptagningsanstalt eller avdelning vid sjukhus. Vid dylikt förhållande kan givetvis Kungl. Maj:t genom att ej förordna om sådan befrielse föranleda, att uppsägningarna bliva utan resultat.

Tydligt är att, om ifrågavarande upptagningsanstalter inlösas på grund av de skedda avtalsuppsägningarna, detta skulle innebära visst avsteg från beräkningarna i den vid 1930 års hospitalsbyggnadsproposition fogade kostnadsöversikten. Enligt denna skulle medel för statens övertagande av länsplatser vid sinnessjukhusen, såsom i det föregående angivits, anvisas första gången för budgetåret 1935/1936, medan, om uppsägningarna bliva gällande, statens inlösningsplikt skulle inträda under hösten 1932 och anslag för ändamålet alltså skulle behöva begäras redan för budgetåret 1932/1933. Emellertid bör beaktas, att inlösningsplikt efter uppsägning från landstings sida ter sig ekonomiskt betydligt förmånligare för staten än sådan inlösningsplikt efter avtalsuppsägning från statens sida. I det förra fallet har staten nämligen att ersätta vederbörande landsting med allenast två tredjedelar av det ersättningsbelopp, som skall utgå i det senare fallet. Då härtill kommer, att, såsom jag förut nämnt, statsmakterna redan torde i princip hava gått in för att den anstaltsvård beträffande sinnessjuka, som tills vidare enligt de äldre bestämmelserna bestrides i anstalter eller byggnader, tillhöriga landsting och i landsting ej deltagande städer, bör avvecklas, lära i förevarande fall Kungl. Maj:t ej böra genom vägran att dispensera från förutnämnda skyldighet hindra avtalsuppsägningarna att träda i tillämpning.

Enligt bestämmelserna i avtalen skola desamma på grund av uppsägningarna upphöra att gälla under hösten 1932. Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott har emellertid ifrågasatt tidigare inlösningsplikt av upptagningsanstalten vid S:t Lars sjukhus i Lund. För min del kan jag av skäl som sammanhånga med vad nyss anförts rörande den här föreliggande avvikelserna från den uppgjorda hospitalsbyggnadsplanen icke tillstyrka, att anstalterna inlösas vid tidigare tidpunkt, än som följer av statens skyldighet enligt avtalen. Däremot torde anslag för möjliggörande av inlösningsplikt böra begäras av riksdagen nästkommande år. Hinder lära emellertid icke böra möta att ifrågavarande anstaltsavdelningar övertagas och landstingen formellt befrias från sina skyldigheter enligt sjukhuslagen och avtalen redan vid en tidigare tidpunkt. Beslut i dylikt hänseende bör emellertid

Departements-
chefen.

givetvis ej fattas, innan riksdagen haft tillfälle angiva sin ställning till frågan. Möjligen kan det också därefter komma att visa sig lämpligt, att sådana beslut fattas först i samband med den slutliga prövningen av medicinalstyrelsens framställning i skrivelsen den 29 mars 1930, vilken prövning ej torde böra företagas, innan den av medicinalstyrelsen igångsatta, i det föregående omnämnda utredningen blivit slutförd.

Sammanfattning.

I enlighet med vad jag i det föregående vid behandlingen av de särskilda byggnadsföretagen anfört skulle för nästa budgetår medel behöva anvisas till arbeten vid följande anstalter och med följande belopp:

Umedalens sjukhus	kronor	2,300,000
Ryhovs »	»	1,650,000
S:t Lars »	»	337,000
S:t Sigfrids »	»	850,000
Birgittas »	»	281,000
Sinnesslöanstalten i Lund	»	1,300,000
Sundby sjukhus	»	89,000
	Summa kronor	6,807,000

Därutöver torde böra reserveras visst belopp att ställas till Kungl. Maj:ts disposition för bestridande av kostnader för underhåll av byggnader vid Ryhovs sjukhus i Jönköping, för vilket ändamål byggnadsstyrelsen begärt 8,000 kronor, samt för vissa utredningar m. m. Detta belopp torde lämpligen kunna uppskattas till omkring 30,000 kronor.

Det erforderliga anslagsbeloppet skulle enligt dessa beräkningar bliva omkring 6,837,000 kronor. Detta belopp kan emellertid minskas med hänsyn därtill, att för nästa budgetår kunna tagas i anspråk vissa reservationer. I inledningen har jag meddelat, att medicinalstyrelsen anmält, att styrelsen icke igångsatt och ej heller tills vidare ämnade igångsätta arbetena med den redan beslutade w. c.-anläggningen vid sinnessjukhuset i Uppsala. Sammanlagt har för dessa arbeten anvisats ett belopp av 234,500 kronor. Detta belopp torde under nästa budgetår kunna användas för annat ändamål. Vidare har byggnadsstyrelsen meddelat, att reservationer kunde beräknas uppstå å de anslag, som anvisats för omändring av omförmälda kasern-etablissemang i Vänersborg, Sala och Örebro, med sammanlagt 300,000 kronor, varav dock för visst ändamål redan disponerats 100,000 kronor. Tillhoppa skulle därför reservationer kunna tagas i anspråk nästa budgetår till ett belopp av (234,500 + 200,000) 434,500 kronor.

På grund av reservationerna torde ifrågavarande anslagsbehov kunna uppskattas till (6,837,000 — 434,500) 6,402,500 kronor eller, i avrundat tal, 6,400,000 kronor. Anslaget till hospitalsbyggnader torde i enlighet härmed för nästa budgetår böra upptagas till sistnämnda belopp eller samma belopp, vartill anslaget preliminärt beräknats i statsverkspropositionen.

Med avseende å medlens fördelning torde liksom tidigare år böra fasthållas, att den angivna beräkningen givetvis icke avser att vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas lämpligt, torde det för byggnadsplanens genomförande i stället vara förmånligt, att, såsom även framhållits i annat sammanhang, en ökning av beräknad medelsdisposition för ett visst ändamål kan ske, mot det att motsvarande minskning viktages i de anvisade medlen för ett annat ändamål.

I överensstämmelse med min här förut intagna ståndpunkt förordar jag, att av anslaget ett belopp av 1,300,000 kronor, avsett till bestridande av kostnaderna för arbeten med uppförandet av sinnesslöanstalten i Lund, skall utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående i skilda hänseenden anfört och föreslagit får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I) besluta, att vid S:t Lars sjukhus i Lund skola i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående till omedelbart utförande förordade förslag verkställas vissa nybyggnads- och andra arbeten för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 575,000 kronor;

II) besluta, att den anstalt för vuxna, svårskötta, utbildbara sinnesslöa av mankön, som enligt beslut av 1930 års riksdag må inrättas genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemmentet i Lund för en beräknad kostnad av högst 4,140,000 kronor, skall anordnas i huvudsaklig enlighet med av mig i det föregående förordat förslag;

III) besluta, att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordat förslag ändringsarbeten å vattenverket vid Sundby sjukhus vid Strängnäs skola utföras för en beräknad kostnad av högst 89,000 kronor; samt

IV) under femte huvudtiteln, avdelningen medicinalstaten samt hälso- och sjukvården, underavdelningen sjukvårdsanstalterna, till hospitalsbyggnader för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag, därav 1,300,000 kronor att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel, av .....kronor 6,400,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Inledning	2
Ifrågasatt uppförande å Vaxön av anstalt för vård av vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa av kvinnligt kön	11
Umedalens sjukhus vid Umeå	14
Ryhovs sjukhus i Jönköping	15
Vissa arbeten vid S:t Lars sjukhus i Lund	17
Ny- och ombyggnader vid S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö	28
Ombyggnads- och ändringsarbeten vid Birgittas sjukhus i Vadstena	29
Anstalt i Lund för vuxna, svårskötta, obildbara sinnesslöa av mankön	30
Ändringsarbeten å vattenverket vid Sundby sjukhus vid Strängnäs	50
Länsplatser vid de statliga sinnessjukhusen	56
Sammanfattning	62
Departementschefens hemställan	63